

LETHRICA

Denne gang er der et par jubilæer at fejre. Kalundborgbanen kom i gang i 1875, altså for 150 år siden, og i 1925 åbnede Kirsten Nielsen Gl. Kongsgård for offentligheden. Huset har altså 100 års jubilæum som museum. Degnehuset i Allerslev fik bygningspræmieringsprisen i 2024. Læs også om forårets aktiviteter på bagsiden.

*Vi ønsker alle vore læsere en rigtig god sommer
På redaktionens vegne
Thyra Johannesen*

I DETTE NUMMER:

<i>Lejre-kredsen</i>	2
<i>Bygningspræmiering</i>	13
<i>Nordvestbanen</i>	16
<i>Gl. Kongsgård 100 år</i>	22
<i>Praktiske oplysninger</i>	31
<i>Johanne i tørvehuset</i>	32
<i>Lejre Museumsforening</i>	39
<i>Lejre Historiske Forening</i>	42
<i>Historisk Forening for Bramsnæs og Hvalsø</i>	44
<i>Tadre Møllens Venner</i>	46
<i>Valborgaften</i>	47
<i>Nyt fra DSI-TM</i>	51
<i>Foreningernes kommende aktiviteter</i>	52

Lejre-Kredsen (7). Oppositionen i Folketinget anno 1872:

VILDMANDEN FRA BOGØ OG FINSKYTTEN FRA LEJRE

Af Kaare R. Skou

Politisk skiftede Lejre-kredsen kulør ved valget i 1872. Takket være en håndfuld gode borgere fra Kornerup omkring mølleren og proprietæren Edvard Meyn var det lykkedes dem at overtale den kun 33-årige lensgreve Johan Louis Carl Christian Tido Holstein-Ledreborg til at stille op mod kredsens hidtidige folketingsmedlem, venstremanden Daniel Rugaard. Holstein vandt mandatet – nok mest fordi Rugaard havde gjort det til hovedpunkt i sin kampagne at angribe Holstein på hans religiøse overbevisning. Det faldt ikke i god jord blandt de frisindede i Lejre.

Holstein var katolik og havde som statskundskabsstuderende udgivet et større, temmelig polemisk, men også meget vittigt værk med kritik af protestantismen, hvor det blandt andre var gået ud over både Grundtvig og

biskop Martensen, hvilket var faldet mange landet over for brystet. Af den grund mente Rugaard sig nogenlunde sikker på genvalg i sin overvejende grundtvigianske Lejre-kreds ved at gøre religionen til sit valgtema. I høj-kirkelige kredse så man dengang med samme unuancerede foragt på katolicismen i dens forskellige afskygninger, som konservatismen i dag gør over for islam, hvad enten denne konservatisme kalder sig Det Konservative Folkeparti, Venstre eller Socialdemokratiet, for ikke at nævne de mere perifere småpartier. Sådan var grundtvigianerne ikke – godt nok var Grundtvig patriot, men i Den Grundlovgivende Rigsforsamling havde han gang på gang måttet forsvare både jøder og muhamedanere og bedt dem huske på, at de ikke var europæere, men arabere. Og så bed vælgerne i Lejre fast i, at Holstein-Ledreborg - trods sin katolicisme - ville frigøre kirken fra staten og lovede aldrig at bruge religiøse argumenter i den politiske debat. Rugaard tabte overbevisende.

Kun en slags Højremand

Holstein-Ledreborg havde ikke siddet mange måneder i Folketinget, før han bevægede sig ud på kanten af, hvad hans konservative gruppe stod for, men det betød mindre, så længe Højre befandt sig i en form for passiv opposition til den meget smalle koalitionsregering, som det i kulissen havde været med til at stable på benene med Ludvig Holstein-Holsteinborg som konseilspræsident og den nationalliberale C.C. Hall som kultusminister. Holstein-Holsteinborg var et velmenende, demokratisk indstillet menneske, men ikke nogen stor politiker, endsige minister – snarere en form for overgangsfigur til det, Christian 9. dybest set ønskede sig: en stærk Højreregering udgået fra landets kreds af godsejere med en regeringschef i spidsen, som havde viljen og styrken til at tøjle Venstre og en gang for alle feje dets drømme om et parlamentarisk demokrati af bordet. Kongen havde i og for sig også fundet manden i form af Jacob Brønnum Scavenius Estrup til Kongsdal ved Holbæk og Skaføgaard ved Randers, men denne mente, at hans tid endnu ikke var kommet, og så længe han havde den indstilling, var der ingen

fra Højre, der turde danne regering havende ham lurende i kulissen på *det rette tidspunkt*. Det ville efter hans mening indtræffe i det øjeblik, Kongen opgav at tolke grundlovsparagraffen om en regerings dannelse bogstaveligt. I paragraffen stod der, at Kongen udnævner *sine* ministre. Estrup ville det sådan, at Kongen nok udnævnte regeringschefen, men derefter besatte denne de øvrige ministerier med folk, han selv havde valgt, uafhængigt af hvad Kongen måtte ønske og mene. Skulle der komme en ny Frederik 7., måtte der så vidt muligt være blokeret for, at han kunne have en skyggefigur som grevinde Danner uden for regeringens kontrol.

Med det mere eller mindre organiserede Højre i en selvvalgt venteposition havde Christian 9. været nødsaget til at søge nedad i godsejernes rækker og var så endt ved Holstein-Holsteinborg, der på Christiansborg tilhørte en lille gruppe af politikere, som mente, at det, der ville tjene landet bedst, var en regering, som anerkendte Venstre og dets flertal blandt vælgerne ved for eksempel at tilbyde den gamle, erfarne, men nu detroniserede leder J.A. Hansen en

Holsteinborg ved Skelskør. Med Holsteinborg og Ledreborg for og imod regeringen var det også to af Sjællands store godser, som politisk gik hver sin vej.

Foto: Olav Sejroe

ministerpost i forventning om, at gav man dem ansvar, ville de moderere deres i øvrigt for godsejerne uspiselige politiske idéer. Denne beskedne gruppe på Rigsdagen kaldte sig ikke Moderaterne, men Mellempartiet.

De Nationalliberale vækkes

Ved udsigten til, at Holstein-Holsteinborg virkelig ville forsøge at realisere sin psykologisk funderede politik – der senere hen i historien gang på gang har vist sig at holde - og holde bedre end så meget andet i det politiske spil – henvendte Estrup sig til A.F. Krieger fra De Nationalliberale, som stadig lå underdrejet på grund af den folkelige dom for at være skyldig i krigsnederlaget i 1864,

med budskabet om nu at rejse sig igen og stille sig til rådighed for Holstein-Holsteinborg med den opgave at være slæbeanker.

”Danmark lever”, forklarede Estrup, ”til en vis grad af agtelse og velvilje i Europa. Den ville forspildes ved et ministerium med en eller flere Venstreministre, og det ville herefter være helt usikkert, hvor længe vi kunne bestå.”

Holstein-Holsteinborg bøjede sig for argumentet, vel også i bevidsthed om, at fik han en eller flere af de ’skyldige’ nationalliberale, tidligere ministre med i sin regering, ville den fagligt være bedre funderet end med Venstreministre uden ministererfaring. I Folketinget befandt regeringen sig herefter reelt med to uforenelige oppositioner. Den rådede over 19 medlemmer fra Mellempartiet og 14 nationalliberale. På den ene side havde den Venstre flertallet i Folketinget på 53 mandater og på den anden en blandet flok af 14 konservative. Regeringen kunne i den store politik vente passiv støtte fra Højres medlemmer, der gennemgående førte en moderat politik, men som hele tiden måtte se sig holdt i kort snor af tre slags konservatisme: demokratiske, tiske godsejere som Estrup, det gam-

le bondefjendske borgerskab repræsenteret ved forfatteren og redaktøren Carl Ploug og en hastigt voksende skare af socialistforskrækkede. Samtidig var det en gruppe uden nogen klar politisk lederskikkelse. På samme måde var Venstre delt i tre fraktioner, som Ploug i tidens rå sprog beskrev som det egentlige Venstre med den nationale kokarde i panden, for det andet minimalstatspolitikerne, de jyske bjørnbakkere – Tschernings politiske arvtagere – der havde en fedtet klump i stedet, og endelig socialisterne, som pyntede sig med en rød klud.

”Hvor indbyrdes forskelligt de end lyde med Bjørnstjerne Bjørnsons styltesprog, Sofus Høgsbros træskotale på den ene side Brandes katteserenade og socialisternes brøl på den anden side, så har samtlige tre bevægelser jo dog et og samme formål: At bortkaste og ødelægge den intelligens, som samfundet har erhvervet, og som hidtil har ledet det”, sagde Ploug.

Vi skal huske, at 1872 var året, hvor Louis Pio som Socialdemokratiets grundlægger for alvor fik plads i folks bevidsthed i forbindelse med Slaget på Fælled, hvor selv så erfaren en politiker som justitsminister A.F. Krieger, der dog ikke alene havde været

Genleilingspræsident Herr Holstein-Holsteinborg, St. af D. og D. M. p. v., Præsident for den nærliggende
Johannest- og Konstabellings.

*Ludvig Holstein-Holsteinborg som
konseilspræsident. Illustreret Tidende*

med i martsdagene i 1848, hvor ene-
vælden blev afskaffet, men som også
havde været en ledende figur, kunne
begå den ene taktiske fejl efter den
anden, så den folkelige sympati endte
på Pios side.

Københavns politidirektør, Vilhelm
Crone, havde hen mod slutningen af
april modtaget oplysninger om, at so-
cialisterne puslede med tanken om at
holde et stort friluftsmøde på Nørre
Fælled i udkanten af København, hvor
socialismen for alt folket kunne de-
monstrere sin styrke, som de sagde.

Det skete samtidig med, at de fleste af byens murere strejkede, men var på nippet til at have tømst strejkekasen. Det var det, der havde givet Pio blod på tanden, mens den københavnske kredsformand, Anthon Mundberg, var skeptisk. Der kunne let møde så få frem på Fælleden, at det hele kom til at ligne en fiasko. Men Pio gik i gang. Der blev fremstillet løbesedler, som opfordrede københavnerne til at samles på Fælleden søndag den 5. maj klokken 16.

“Målet er fuldt,” hed det i overskriften.

“Til I guldets dyrkere, de fattiges udsugere,” lød beskeden fra Pio:

“Lad der ikke komme en eneste dråbe til, eller bægeret flyder over.”

Ordene var næppe mere bogstaveligt ment end Orla Lehmanns fra martsdagene i 1848 om at gribe til fortvivlelsens selvhjælp, hvis landet ikke fik en regering i overensstemmelse med folket, men Crone så revolutionen for sig og anbefalede Krieger at give ham lov til at anholde bestyrelsen og forbyde mødet, selv om et sådant indgreb ville være på kant med Grundloven. Vi befandt os efter Crones mening i en nødretssituation. Han blev ikke mindre ophidset, da han fik indberettet, at Pio havde haft

et bud nede hos flaghandler Mørck i Hovedvagtsgade for at købe adskillige meter blodrødt klæde, 3½ alen bredt.

Regeringen ville ikke tage ansvaret for at iværksætte en forebyggende anholdelse, men Krieger lod Crone forstå, at gjorde han det alligevel, havde han ministeriets fulde opbakning. Det vil sige, krigsminister Wolfgang Haffner havde frarådet et indgreb fra myndighedernes side, hvis der skulle bruges soldater. Han var - for at sige det lige ud - ikke sikker på hærens loyalitet i en sådan situation.

Den 4. maj udstedte Crone på egen hånd et mødeforbud. Og ikke nok med det: Han forbød også alle fremtidige socialistiske møder under åben himmel. Det sidste var direkte i strid med Grundloven. Forbuddet blev bekendtgjort på lygtepæle over hele byen. De tre socialistledere Pio, Brix og Geleff fastholdt imidlertid, at de ville gennemføre deres demonstration, så klokken to om natten til den 5. maj stillede betjente på de tre ledes adresser og førte dem til civilarresten bag Domhuset på Nytorv. Med dem sat ud af spillet var Mundberg leder, og mens Socialistens redaktion var besat at betjente, færdiggjorde han

demonstrationsdagens udgave af bladet, der kort fortalte om anholdelserne og bad folk om at holde loven efterrettelig og ikke at møde på Fælleden alligevel.

Var der ikke i forvejen optræk til ballade, blev der det nu. Nogle arbejdere ville gennemføre mødet på Fælleden, og endnu flere nysgerrige københavnere ville lige lægge søndagsturen forbi. Ved 16-tiden var der en sand folkevandring mod Fælledparken. Crone havde udkommanderet omkring 140 af sine egne betjente, og desuden var der flere afdelinger af militæret til stede, blandt andet en del gardehusarer til hest. Det var noget af en opgave at afspærre det store grønne areal fra Sankt Hans Torv langs Blegdamsvej til Trianglen, og flere gange trængte små grupper igennem til selve Fælleden. Det var mest pøbel, rapporteredes det tilbage til Crone, der havde oprettet sin kommandocentral i tinghuset på Blegdamsvej.

Tøjhuset, hvor der blev opbevaret store mængder våben, Rådhuset, Christiansborg, Amalienborg og Nationalbanken var bevogtet af betydelige politistyrker. Selv flåden blev holdt i beredskab.

Som eftermiddagen skred frem, var et temmelig stort antal mennesker kommet ind på Fælleden, hvor de blev jagtet rundt af gardehusarerne, som huggede til højre og venstre med deres sabler. Dog måtte kunden flade side af sablen bruges for at undgå, at nogen blev dræbt, lød deres forholdsordre.

Ved 20-tiden var området omkring Fælleden nogenlunde ryddet, og folk var draget eller trængt tilbage mod byen over Sankt Hans Torv for at undgå, at de kom for tæt på Amalienborg. Det var tid til at tælle de sårede og gøre skaderne op. Det vides ikke, hvor mange demonstranter der blev kvæstet, men adskillige havde fået en læsterlig omgang bank. 74 husarer og 23 betjente var blevet ramt af 142 sten. Et par af dem var alvorligt såret, og en enkelt tilstand måtte betegnes som livstruende. Flere havde fået snustobak i øjnene, og det var ret irriterende. Hestene led også i stort tal af at være blevet ramt af dette våben. 313 glas i 40 gadelygter var smadret. Der var ingen anholdte.

Dommer Carthon Nyholm, som havde søndagstjenesten i Dommervagten, syntes, som Krieger havde

frygtet, at materialet mod Pio, Brix og Geleff var for tyndt som grundlag for at fængsle dem. På den anden side turde han heller ikke løslade dem, så han veg sit sæde, og i al hast blev Afrikanus Knudsen indkaldt som sættemand. Knudsen havde haft flere sager mod strejkende arbejdere, og han var ikke så juridisk fintfølelse. Han fængslede de tre på stående fod. Selve retssagen mod dem trak ud i 15 måneder, og den 6. august 1873 idømte 12 dommere i Højesteret Pio fem års fængsel, mens Brix og Geleff fik hver tre år. Retten fandt dels, at de havde gjort sig skyldige i forsøg på brud af forsamlingsforbuddet, dels at Arbejderforeningen var en forening, hvis formål det var at omstyrte de bestående samfundsforhold – og dermed grundlovsstridig.

Venstres reaktion

Højre og De Nationalliberale var tilfredse med dommene, mens Venstre var mere splittet. Adskillige medlemmer krævede en debat om dem, men da den første blæst havde lagt sig, insisterede de ikke og nøjedes med at kritisere, at Crone havde forbudt også alle fremtidige møder. Flere venstreaviser landet over kritiserede Høje-

steret for ikke at have beskæftiget sig seriøst med Crones brud på Grundloven, og Sorø Amtstidende, der var den toneangivende venstreavis på Sjælland, fandt direkte dommen for oprørende, fordi det reelt ikke var bevist, at Pio havde til hensigt at omstyrte noget som helst med vold.

Venstre havde som opposition den fordel i forhold til højreoppositionen, at det i spidsen havde fået en fremragende agitator i læreren fra Bogø, Christen Berg, en rural arbejdshest, der fra ladet af en møgvogn kunne tale en hel landsby op på én gang – og gjorde det. Det er gjort op, at han på en enkelt sommer til vogns og til fods tilbagelade 4.000 kilometer i zigzag gennem jyske landsbyer med det samme enkle budskab overalt, et budskab, som Venstrefraktionerne var enedes om som det, der bandt dem sammen i stedet for til stadighed at udstille deres indbyrdes trakasserier. Begrebet parlamentarisme skulle bankes ind i hovedet på hver eneste vælger. Den betød med Bergs ord, at regeringen altid skulle være i overensstemmelse med det af den almindelige valgret udgåede ting. Altså Folketinget.

Forhandlingsevne ejede Berg ikke.

Hvad man i borgerlige kredse betegnede med ord som pli, ordentlighed og borgerdyd, var fremmedord for ham. Han var en bølle, en primitiv proletar, som selv for nogle Venstremænd kunne blive for meget:

"Ad, han spiser ansjoser med fingrene", sagde den kultiverede forstander fra højskolen på naboøen Møn, Frede Bojsen, med væmmelse.

Bare for at provokere – og måske også for at bryde bymurene ned for sit parti – kunne han finde på at udtrykke sympati for såvel Brandes som Pio.

Finskytten

Det var altså i så broget et folketing, Holstein-Ledreborg gjorde sin entre efter at have fortolket konservatismen på sin egen måde ved to store vælgermøder på én dag, den 13. september 1872 om formiddagen i Blæsenborg Kro og om eftermiddagen i Lindenberg Kro. Ud fra dem kunne man konkludere to ting. Han befandt sig på Højres absolutte venstrefløj. Og hvor Berg repræsenterede den buldrende opposition med vilde armbevægelser, repræsenterede Holstein-Ledreborg finskytterne blandt de oppositionelle: Nok ram-

Venstres store fører under forfatningskampen var den upolerede Chresten Berg. Flere af medlemmerne i Venstres nye skytteforeninger landet over erklærede sig klar til en væbnet revolution, hvis det blev nødvendigt. I sine mange agitatoriske taler landet over tog Berg – trods adskillige opfordringer – aldrig klart afstand fra de revolutionære skytteforeningsmedlemmer. Her er, hvordan det satiriske blad Punch mente, det ville se ud, når Berg skridtede fronten af

me og pacificere, men ikke dræbe og vælte.

Han fortalte, at han tidligere var blevet opfordret til at stille op til valg, men havde sagt nej tak. Når han nu stillede sig til rådighed, var det, fordi bondestanden udviklede sig i en mere og mere konservativ retning og i højere grad seriøst ønskede at tage del i landets styrelse, hvilket før var forbeholdt de højere klasser i samfundet.

Folkets deltagelse i statens styrelse var både en ret og en lykke. Men enhver ret, enhver magt pålægger et ansvar, og det må landbostanden ikke glemme:

”Den må ikke stræbe således fremad, at den tilsidesætter det ansvar og den forpligtelse, som også den har til at modvirke de tøjlesløse bestræbelser, der i den seneste tid i frihedens navn rettes mod samfundets bedre stillede medlemmer. Vel er der ikke her i landet stor fare for, at socialismen skal gribe om sig. Men dog er der nogen fare, og navnlig ved man ikke, hvorvidt den kan trænge frem i andre lande og derved påvirke os. Der skal ikke lovgives mod socialismen, men lovgivningsmagten må se med sympati på enhver billig fordring til streng lov og ret for personlig ejendom.”

Hvad angik tidens andet store politiske spørgsmål: fæstegårdenes overgang til selveje, manede Holstein-Ledreborg til besindighed og afviste en tvangslovgivning. Erfaringen tilsagde, at én tvangslov hurtigt førte den næste med sig – hvor han så end havde den erfaring fra.

”Både ejernes og fæsternes retmæssige krav måtte respekteres i overensstemmelse med sund konservatisme,” sagde han og lagde dermed afstand til, hvad der foregik i det nordlige Jylland, hvor en håndfuld

herregårdsslagtere huserede. Der var tale om en håndfuld advokater, som over for fæstebønderne tegnede selvejet som lykkens land, mens de i ly af mørket opkøbte konkurstruede godser og satte deres fæstegårde til salg for beløb, som næppe nogensinde kunne forrentes. De udgjorde et simpelt kartel, som mødtes en gang om året på Viborg Snapsting for at få deres handler ført til Tingbogen, som man skulle, spise et overdådigt måltid og fordele næste års konkurser blandt sig.

”Lod man fæsteafløsningerne gå sin rolige, uforstyrrede gang, ville der om 20-30 år vistnok næppe være en fæstegård tilbage,” mente Holstein-Ledreborg.

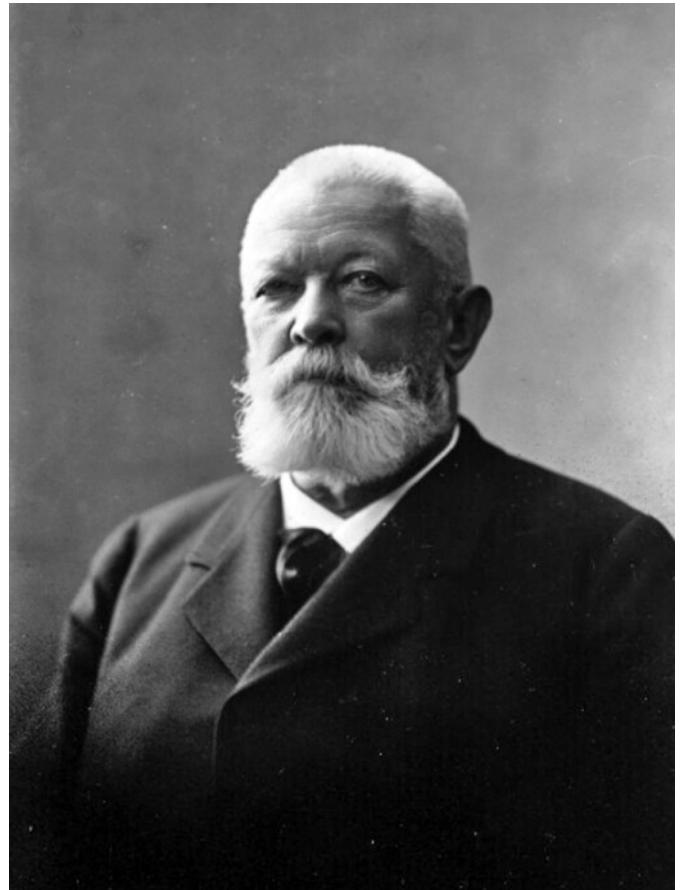
Skolepolitikeren

Hvad angik skolesagen, som regeringens ønske om en skolereform blev kaldt, mente han, at Venstre indtog et for ideelt standpunkt. Det kunne ikke være rigtigt at overlade myndigheden ganske til forældrene, for når vi konstaterer, at forældrene handler uansvarligt i forhold til børnene, må staten påtage sig ansvaret og være forpligtet. I øvrigt støttede han de frie skoler og fandt den styring af disse skoler med et korps af ministeriel-

le undervisningsinspektører, som regeringen foreslog at indføre, fuldstændig unødvendig.

Kultusminister C.C. Hall havde i mange år som politiker haft skolevæsenet højt på sin personlige dagsorden, hvor det var undervisningens kvalitet, han gennemgående fandt for lav – ikke mindst på landet. Undervisningsvæsenet var ikke ændret siden skolelovene af 1814. Helt grundlæggende ville han i første omgang øge undervisningstiden i både købstadsskolerne og i almueskolerne på landet. På landet skulle børnene efter lovforslaget nu i skole hver dag i vinterhalvåret, hvor deres arbejdskraft i landbrugsbedrifterne kunne undværes. Hall så i øjnene, at der i en opstartsfase ville blive mangel på såvel lærere som lokaler, men mente nok, at der var vilje i kommunerne til at yde dette bidrag til den nødvendige opkvalificering af ungdommen.

Hall beklagede, at det det jo kun var muligt for ham at øge timetallet i de offentlige skoler, og han frygtede, at man ikke fulgte med i de private skoler, som mange steder på landet var skolen, hvilket ville være synd for børnene og til skade for samfundet,

Ludvig Holstein-Ledreborg, da han kortvarigt i 1909 blev konseilspræsident

fordi meget talent i sidste ende på den måde ikke ville blive udnyttet.

Den påstand medførte en skarp reaktion fra Holstein-Ledreborg:

”Jeg er af naturen konservativ, men den sande konservatisme består ikke deri, at man i et og alt vil slutte sig til og holde på de bestående love, selv om de fra et vist synspunkt er gode, men den består i en tilslutning til folkets ønsker, og den tilslutning har jeg ikke fundet i det foreliggende lovforslag, og jeg vil således selv, idet jeg må ønske forordningen fra 1814 opretholdt, stå i principiel modsætning

til regeringen. Det er overordnet en misforståelse, at der skal kunne være nogen garanti til stede, medmindre staten har undersøgt forholdet og sat sit stempel derpå. Det er en rest af den gamle absolutistiske tro fra enevældens dage. Jeg hører ikke til dem, der kaster vrage på kundskaber (som nogle Venstremænd), tværtimod, jeg har den største respekt for teoretisk dannelse. Jeg hører ikke til dem, som påberåber sig praksis som nyttigere end teori og viden. Jeg nærer den største agtelse for pædagogisk dygtighed, men jeg ved også, at den ikke er nogen absolut garanti for noget som helst. Jeg tror, at der i forældrenes naturlige kald, i det ansvar, de føler, og i den kærlighed, de har til børnene, ligger en stor garanti for, at de får egnens bedste undervisning.”

Bortset fra stikpillen om at sætte praksis over teori og viden, var det snarere Venstresynspunkter, han fremførte under denne skoledebat, og behandlingen endte da også med, at Venstre og Højre gik sammen om at sende forslaget tilbage til ministeren til yderligere overvejelse og ny behandling i næste samling. Men i den følgende samling fremkom der ikke noget forslag. Hall havde opgivet at få sit forslag frem, og der kom nu til at gå 30 år, før landsbyskolerne og

købstadskolerne blev sidestillet med hensyn til undervisningens indhold. På det tidspunkt hed kultusministeren J.C. Christensen og hørte til i Venstre. Og der skulle yderligere gå lidt over 100 år - til 2006, før den konservative del af Folketinget stemte for en lov om folkeskolens form og indhold. På det tidspunkt hed statsministeren Anders Fogh Rasmussen og undervisningsministeren Bertel Haarder, som gennem sit lange politiske liv altid førte sin statsministers politik. For at få den konservative del af Folketinget med havde Fogh Rasmussen undervejs måttet ofre sin oprindelige undervisningsminister, partifællen Ulla Tørnæs, som holdt fast i den grundholdning for børns undervisning, der først blev lagt frem af Ludvig Holstein-Ledreborg i 1872.

”Kongen af Bogø” fra Folkets Nisse

DEGNEHUSET FÅR BYGNINGSPRÆMIEN FOR 2024

Af Olav Sejerøe

Den 13. september fik Degnehuset ved Kristina og Theis Kvist Kristensen overrakt de historiske foreningers bygningspræmie for 2024. Olav Sejerøe fra de historiske foreningers bygningspræmieudvalg begrundede valget af Degnehuset fra 1762 med, at husets indre er blevet gennemrestaureret, mens husets historiske ydre er bevaret, så Degnehuset fortsat er en vigtig del af den gamle landsby i Allerslev med stråtækte huse med bindingsværk.

Den tidligere ejer, Kim Basse, fortalte om husets tilstand, da han i 1973 overtog huset, og han fortalte om tilbygningen og renoveringen, som han lod udføre. Han viste og fortalte blandt andet om nogle borede huller i bindingsværket, som stammede fra en undersøgelse, som Nationalmuseet udførte for at bestemme bindingsværkets alder. Det viste sig, at bin-

dingsværket var meget ældre end huset. Man havde altså genbrugt bindingsværk fra et ældre hus, da Degnehuset blev opført.

Hushandel

Dernæst fortalte Theis om den noget specielle hushandel og om renoveringen af huset. Familien Kvist Kristensen boede i et hus på Røglebakken på 120 m². Da børnene blev lidt større, kneb det med plads, og familien begyndte at se efter et større hus i Lejre, men der var ikke noget til salg. Så skrev familien et antal breve om,

Degnehuset langs Gl. Byvej. De nærmeste 12 m af huset er det oprindelige hus fra 1762. De næste 5 m er Kim Basses tilbygning fra 1973

Degnehuset set fra haven

at man ønskede at købe et hus. Dem gik de nu rundt i Lejre med og så på huse. Når de så et hus, som de kunne tænke sig, fik huset et brev i postkassen. Kim Basse reagerede på sådan et brev og sagde, at han godt ville sælge, men først skulle han finde et passende hus i Lejre til at flytte hen i. Så fik man ideen om at tilbyde huset på Røglebakken i bytte for Degnehuset. Med hjælp fra en ejendomsmægler

fik man sat pris på de to huse. Kim Basse fik udbetalt forskellen. Hans hus var større, og haven i skønne omgivelser ned til åen var væsentlig større og bedre end den på Røglebakken.

Renoveringen

Da de havde købt Degnehuset, begyndte en større restaurering. Huset bevarede så vidt muligt sit udseende

set udefra, mens det indre blev lavet om til en tidssvarende lækker og moderne bolig. Dørene og alle vinduer blev fornyet. Vinduerne i sidebygningen ned til åen blev gjort større. Med undtagelse af den store stue blev alle gulve taget op, og der blev lagt gulvvarme. Der kom nyt køkken, badeværelser og spisestue. På loftet blev skorstenen fjernet, og der blev grundigt isoleret og lavet to værelser med opholdsrum til de to store børn. Man var heldig at starte renoveringen, før de store prisstigninger satte ind, men renoveringen kom alligevel til at koste op mod to millioner kr.

Theis fik overrakt metalpladen med prisen. Den blev sat op ved siden af den gamle træplade fra 1948. Der blev skålet i champagne, og vi gik rundt og så det gennemrestaurerede hus og nød den flotte have ned til åen.

Til slut fortalte formanden for Lejre Historiske Forening, Hans Jørgen Lych Larsen, om et kommende arrangement med foredrag ved Søren Vadstrup, som er restaureringsarkitekt med stor viden om tidligere tiders bygningskultur. Det er planen at følge foredraget op med en byvandring i Allerslev i marts.

Kristina og Theis har sat bygningspræmiepladen op ved siden af den gamle træplade med indskriften:

1762 skænkede lensgreve J.L. Holstein dette hus til en bestandig degnebolig for Ousted og Allerslev menigheder (opsat af Lejre fredningsforening 1948).

Til lykke til Kristina og Theis med den lækre, moderne bolig i det historiske hus, og til lykke til Allerslev med et flot, gennemrestaureret historisk bindingsværkshus med stråtag, som kan være med til at bevare det gamle landsbymiljø.

LIDT HISTORIE OM NORDVESTBANEN

*Søren Pedersen Kongshøj,
Lejre Arkiv*

Nordvestbanens tilblivelse (1844-1875)

Ved koncession allerede i 1844 blev Det sjællandske Jernbaneselskab givet tilsagn om eneret til etableringen af en jernbane mellem Roskilde og Kalundborg på den betingelse, at pengemidlerne kunne anskaffes inden halvandet år. Som historien bevidner, lykkedes dette ikke, og adskillige år gik, uden at selskabet udviste synderlig interesse i anlæggelsen af en bane til Nordvestsjælland.

I 1847 åbnede Danmarks første jernbane, "Vestbanen", med strækning mellem København og Roskilde. I 1856 forlængedes denne mod Korsør. Danmarks anden jernbane kom med anlægningen af "Nordbanen" til Helsingør i 1863. Det sjællandske jernbanenet udvidedes yderligere i 1870 med åbningen af "Sydbanen" med strækning mellem Roskilde, Køge og Næstved.

Loven om anlæggelsen af sydbanen (af 23. juni 1867) vakte stor utilfredshed i den Nordvestsjællandske befolkning, som i høj grad følte sig forbigået i anlæggelsen af en vest-, nord- og sydbane. Dette kulminerede i, at indenrigsminister *Estrup* (senere konseilspræsident) fremsatte et lovforslag om anlæggelse af en Jernbane fra Roskilde " [...] eller et Punkt paa vestsjællandske Bane, ikke vestligere end Ringsted" (ukendt forfatter 1874) over Holbæk til Kalundborg.

Ingeniør F. I. Rowan tilbød at anlægge banen for 7.400.000 kr. (tilbudt den 8. juli 1871). Jernbaneselskabet og Privatbanken accepterede tilbuddet, men modtog kort derefter et mere fordelagtigt tilbud fra baron G. A. Gedalia (samt entreprenør Lauritz Petersen og justitsrådgiver Møller) på anlægning af banen for 5.000.000 kr. (Gedalia havde tidligere haft stor succes med bl.a. anlæggelsen af "Vendsysselbanen"). Banken accepterede Gedalias tilbud og fik hurtigt overtalt Rowan til at trække sig tilbage.

Jordarbejdet på etableringen af banen var det største, der hidtil havde været udført i landet. Arbejdet endte med at blive langt mere omfattende, da forskellige moseområder, som banen skulle krydse, endte med at opsluge langt mere jord, end man indledningsvis havde antaget. Det gjaldt bl.a. Bredemosen nord for Skarritsø og mosen i Elverdammen mellem Hvalsø og Tølløse. Kalundborg Avis kunne i denne forbindelse meddele, at ”fylden” sank 30 alen under jordens overflade. Udfyldningsarbejdet ledte til et enormt tab på entreprisen. Det samlede tab blev opgjort til ca. 1.800.000 kr. fordelt med 1.300.000 på Gedalia, 400.000 på Møller samt 100.000 på Petersen. Den 8. Maj 1875 blev Gedalia erklæret fallit og måtte for en tid forlade landet.

Den første ladning jernbaneskiner ankom fra Cardiff. De første sveller ankom fra Riga. Indledningsvis var der bestilt otte lokomotiver og 85 godsvogne til banen. Byggearbejdet mødte store vanskeligheder i forbindelse med vandforsyningen, da vandet i området var (og er) meget kalkholdigt. Man måtte derfor til Bredekilde efter egnet kildevand.

*Banearbejdere i nærheden af Hvalsø Station
(Ca. 1940-1945)*

fra Lejre Arkivs egen samling

Sporlægningen blev afsluttet i slutningen af oktober, og om morgenen den 27. oktober 1874 ankom det første tog fra Roskilde til Kalundborg. Toget bestod af lokomotivet ”Rota” og 12 grusvogne.

Den 18. december kørte det første ”prøvetog” frem til Kalundborg. Ombord var personale samt inventar til stationerne. Den 28. december kørte det tredje og sidste prøvetog strækningen. Ombord denne gang var bl.a. direktøren for det sjællandske Jernbaneselskab, direktør Rothe, direktør for Privatbanken, direktør Tietgen, samt en hel del journalister.

Selskabet overnattede på Hotel Kalundborg og samledes om aftenen til festmiddag (den formelle åbningshøjtidelighed blev udskudt til senere på

året). I ”Spredte Træk fra Nordvestbanens Tilblivelse” fra 1944 beskriver Børge Vejlø festmiddagen:

Ved middagen udbragte Direktør Rothe en Skaal for Entreprenørerne, og i sin Tak udtalte Tietgen, at han haabede, at denne Bane, der havde mødt saa mange Genvordigheder, ”maa vedblive at være en Overraskelsernes Bane, men rigtignok i modsat Retning af hidtil”(Vejlø 1944).

Nordvestbanen blev åbnet den 30. december 1874 under meget beskednen drift. I den første måned blev der kun sendt ét tog dagligt i hver retning; 09:15 toget fra København og 07:45 toget fra Kalundborg. Fra 1. februar blev det udvidet til to og den 1. Maj 1875 igen til tre tog dagligt i hver retning. I det første driftsår 1875 blev der solgt 12.284 billetter på Lejre Station og ekspederet 1.112 tons gods, levende dyr mv.

Snestormen 1875

Der skulle imidlertid ikke gå lang tid, før der var udfordringer med togdriften, og allerede dagen efter banens åbning kørte toget fast i sneen omkring Tølløse, hvorved 60 rejsende måtte tilbringe nytårsnat på en

nærliggende gård.

Kl. 07:45 nytårs morgen 1875 kørte morgentoget fra Kalundborg på vej mod København. Grundet voldsomme snemængder var turen udfordret allerede fra start. Snekastere måtte flere gange forsøge at grave frit foran toget. Omkring kl. 15:00 kørte toget uhjælpeligt fast i sneen lidt uden for Nyby ved Meinert Pedersens gård.

I sne til knæene vadede de strandede rejsende frem til gården i håb om natlogi og noget at spise, og de blev modtaget af gårdejer Meinert Pedersen og hans familie.

Familien Pedersen gik straks i gang med at tilberede mad og servere drikkevarer for passagererne. Kvinderne blev i togvognene, hvor de fik bragt tæpper og andet til at klare natten. Mændene sov i gårdens stuer og på høløftet.

Kl. 08:30 næste dag lykkedes det snekasterne at få frigjort toget.

Endelig - efter hele 29 timer - nåede toget frem til København.

Efterfølgende blev Meinert Pedersen spurgt, hvad han skulle have i betaling for at have logeret de rejsende. Han svarede, at han ikke skulle have noget, når nu det jo havde været så hyggeligt. Hans eneste forespørgsel

*Jernbanebroen på Raunbjergvej lige syd for Buske ved Kirke Hvalsø (ca. 1900-1930)
fra Lejre Arkivs egen samling*

var, om lokomotivføreren måske ville trække i fløjten, når toget kørte forbi hans gård. Det ønske fik gårdejereren opfyldt, og for eftertiden kunne man høre toget, når det passerede gården lidt uden for Nyby. Meinert Pedersen udtalte efterfølgende til Holbæk Amts Dagblad:

”Det er mig og min familie en glæde at have tilfredsstillet de rejsende, og at vi dersom lignende tilfælde skulle indtræffe,

stedse vil bestræbe os for at modtage folk på samme måde (Hansen 2023)”.

Kongelig indvielse 1875

Senere samme år blev Nordvestbanen formelt indviet. Den 29. juni 1875 rejste Kong Christian 9. (1818-1906), Dronning Louise af Hessen-Kassel (1817-1898) og Kronprinsen, Frederik 8. (1843-1912) for første gang over banen. I Holbæk blev der rejst en tribune, hvor kongeparret

*"Hvad man ser fra Toget" (1906)
fra Lejre Arkivs egen samling*

efterfølgende gav audiens. I Kalundborg Varehus blev der afholdt festmiddag. Kongen og kronprinsen fortsatte rejsen videre mod Jylland, imens Dronningen vendte tilbage til København.

"Hvad man ser fra toget" (1906)

I 1906 udkom "Hvad man ser fra Toget", som gav korte beskrivelser af forskellige nævneværdige områder på strækningen København - Kalund-

borg. Bogen fungerede selvfølgelig som en form for underholdning under rejsen, men det gav også en ny kontekstualisering af selve strækningen og det at rejse med tog.

I begyndelsen af det 20. århundrede var det endnu ikke udpræget almindeligt for den almene befolkning at rejse over længere distancer, og således har togrejsen unægtelig været forbundet med en vis højtidelighed. Udover at forbinde Nordvestsjælland med de eksisterende jernbaner: Sydbanen, Nordbanen og Vestbanen var Nordvestbanen også en forbindelse på tværs af Danmark, da der i forbindelse med anlægningen af Nordvestbanen blev etableret færgedrift mellem Kalundborg – Århus. For nogle passagerer har rejsen således været ganske betydelig. Det har dermed været prestigefyldt for et område at være beskrevet i 'Hvad man ser fra Toget'. I bogens side 12 beskrives området omkring Ledreborg Skov:

"Banen gaar i sydvestlig Retning forbi t. h. Ledreborg Skov. Kort før – og efter – en Gennemskæring ses Herregaarden Ledreborg, en smuk og anseelig Hovedbygning i fransk Stil fra Midten af 18. Aarh., opført af Greve, senere Statsmini-

ster Johan Ludv. Holstein, *Universitetspatron, Medstifter af Videnskabernes Selskab, en udmærket Styret af Herlufholm Skole, som han grundig ophjælp, en god dansk Mand, der i Grev Bernstorffs Fodspor arbejdede for Bondestandens Ophjælp. Slotet ligger temmelig højt for enden af en Dal med bratte skovklædte Sider og gennemstrømmet af en lille Aa*".

(Gommesen og Rosendal 1906).

På denne måde beskriver bogen området, terrænet, nævneværdige gårde og seværdigheder langs strækningen. Historisk kan *Hvad man ser fra Toget* ses som forløber for jernbaneselskabets og DSB's senere publikationer. På sin vis minder *Hvad man ser fra Toget* nok mest om vor tids *Ud & Se*, som dog har større fokus på portrætter og historier fra hele landet. Ikke desto mindre er der en vis lighed mellem titlerne *Ud og Se* og *Hvad man ser fra Toget*.

Kildehenvisninger

Vejlø, B., (1944): "Spredte Træk fra Nordvestbanens Tilblivelse" fra Jul i *Kalundborg og omegn*.

Ukendt forfatter, (1874): *Den Sjællandske Nordvestbane: 2' Spor København—Roskilde = 19. oktober*

1874, Roskilde—Kalundborg banen = 30 december. 1874.

Hansen, I., (2023): "Historisk: Snestorm gav Nordvestbanen startvanskeligheder", fra *Sjællandske Nyheder*.

Gommesen, A. og Rosendal H., (1906): "Hvad man ser fra Toget", København – Kalundborg.

Ukendt forfatter, (1999): "Da Lejre og Hvalsø fik tog", fra *Dagbladet*.

Brandt, O. (2000): "125 år med damp og diesel gennem bakkernes land", fra *Venstrebladet*.

Figur 1: "Banearbejdere i nærheden af Hvalsø Station" (Ca. 1940-1945) fra Lejre Arkivs egen samling, (<https://arkiv.dk/vis/6943584>).

Figur 2: "Jernbanebroen på Raunbjergvej lige syd for Buske ved Kirke Hvalsø" (ca. 1900-1930) fra Lejre Arkivs egen samling, (<https://arkiv.dk/vis/5752628>)

Figur 3: "Hvad man ser fra Toget" (1906) fra Lejre Arkivs egen samling, (<https://arkiv.dk/vis/4018927>)

GL. KONGSGÅRD – 100 ÅR

Af *Vivian Møller*

Sæsonen 2024

Sæsonen 2024 blev den bedste nogen sinde. Vi kunne byde i alt 1.728 gæster velkommen i vores hyggelige bondestuer og vores café, hvor gæsterne nød kaffe og kage. Det er 435 gæster flere end den hidtidige rekord fra 2022, hvor Tour de France udgjorde en stor del af gæsterne.

Sæsonen tyvstartede 5. maj, hvor der var byvandring i Gl. Lejre som forsmag på sommervandringerne. Da der blev udsolgt til turen den 5. maj, blev turen gentaget den 1. september og blev dermed afslutningen på sæsonen.

Vi havde sæsonåbning med marked søndag den 2. juni med ca. 600 gæster. De kunne nyde de mange boder med forskellige håndværk. Lejre Museumsforening sørgede for flæskestegssandwich, øl, vand, kaffe og kage. Der var også smagsprøver på Gl. Kongsgårds honningsnaps, og Have-

holdet solgte planter, marmelade, lavendelposer, frø og strikkede klude. For børnene var der masser af aktiviteter. Og som sædvanlig var vejrguderne med os.

Det er efterhånden også blevet tradition med et årligt teaterstykke på ca. 15 minutter. Og altid med en sand historie fra egnen hentet fra Rigsarkivet eller godsarkivet på Ledreborg. 2024-stykket handlede om en smugkro drevet af en kvinde.

Sommervandringerne.

Sommervandringerne foregår hver

Fra teaterforestillingen 2024:

Fra venstre: "Sladderkællingerne" Lisbeth Ganderup og Hanne Reindal, Alf Tornberg, Lisbeth Overgaard Nielsen (smugkromutter) og Tommy Olesen (sognefoged).

søndag og torsdag i juni, juli og august, de samme dage, som Gl. Kongsgårds lille museum holder åbent. Og der er fri entré. Turene, som også er gratis, slutter med kaffe og kage, som der dog skal betales for.

Har man endnu ikke været inde og se det lille bondemuseum, er det absolut et besøg værd, og man behøver ikke at binde sig til at købe kaffe og kage, men man kan nok ikke lade være! I caféen kan man også købe honning fra Kongsgårdens egne bier og marmelade fra havens bær og frugter. Man kan, udover de normale åbningstider, booke en tid uden for disse til at besøge museet, men her kræver det, at man i den forbindelse køber kaffe og kage, og at man er mindst 8 personer.

Særlige arrangementer.

Vi har i tidens løb fejret nogle mærkedage. I 2024 blev det således et bryllup. Et par fra Hvalsø havde ønsket at blive viet på Gl. Kongsgård med efterfølgende bryllupsreception. Borgmester Tina Mandrup viede dem med udsigten over ådalen som baggrund. Bagefter blev der serveret kaffe og lagkage.

Besøg fra Zimbabwe.

I forbindelse med Lejre Høstfestival lagde Gl. Kongsgård hus til en frokost for to stenkunstnere fra Zimbabwe og Zimbabwes ambassadør for Norden, Priscilla Misihaurabwi-Mushonga. Den ene af kunstnerne var den 47-årige Rickson Zavare, som siden 1999 har udstillet overalt i verden. Han laver skulpturer af en stenart, som kun findes i Zimbabwe. Zimbabwe betyder i øvrigt "Hus af sten" og er det eneste land i Afrika, der besidder de enestående smukke stenforekomster.

En del af stenkunstnerne, bl.a. Rickson Zavare, regnes for at være blandt verdens bedste stenkunstnere.

Fra frokosten på Gl. Kongsgård.

Fra venstre: Ambassadør Priscilla, Rickson Zavare og en anden stenkunstner fra Zimbabwe, og med ryggen til formand for Lejre Museumsforening, Hans Kongsgård

Dagen efter - til Lejre Høstfestival - nød Rickson Zavare at arbejde med sten sammen med et utal af børn, som fik deres egen hjemmelavede stensulptur med hjem

Som afslutning på sæsonen 2024 tog Haveholdet i midten af september på en velfortjent tur til Gisselfeld park, hvor vi nød *English Tea Royal* i Paradehusets cafe *Nattergalen*, og hvor have-designer Stig Lauritsen (kendt fra TV2's program "Have haves") og landskabsarkitekt Gregg Kobett fortalte om Paradehuset og planterne.

Bagefter gik vi en tur i den store park i dejligt solskinsvejr.

Paradehuset og parken er absolut et besøg værd!

Det blev dog ikke helt slut på sæsonen. I oktober blev der skrællet æbler og kogt mos til ca. 57 lagkager, som vil blive serveret i 2025 sæsonen.

Men hvad er det så for et "gammelt hus" der ligger der på Orehøjvej 12? Det kan man læse om i Lethrica april 2021. Jeg vil her gå lidt nærmere ind på nogle af personerne på Kongsgården.

Kongsgårdslægtens historie.

Som tidligere nævnt kan det være svært at finde personers historie, når der ikke findes kirkebøger før 1800. Man må derfor håbe på andre arkivalier.

I 1739 sidder Hans Henrik Mandix på Lejregård. Han skriver i et fæstebrev, at han fæster gården (Kongsgården) til "*Land Soldaten Jørgen Jensen født i Lejre by den Gaard sammesteds, som Jens Christophersen sidst paaboede, og formedelst armod og fattigdom frakom*".

Men mere interessant er, at der senere i fæstebrevet står: "*Og som Gaarden befindes brøstfældig, saa er ham lovet, at saa snart der tilsaaet er, skal de store huuse vorde Reparerede undtagen Stuehuset som til efter høst skal vorde nedtaget, og paa Herskabets bekostning af nye igen vorde opsatte*". Fæstebrevet er dateret Lejregård den 11. marts 1739.

Her får vi så to gode oplysninger, nemlig at Jørgen Jensen var født i

Lejre, og at Kongsgårdens stuehus skulle rives ned og bygges op på ny. Og det blev det. Så nu ved vi, at det stuehus, der er der i dag er fra 1740.

1740 er også det år, hvor Johan Ludvig Holstein overtog Lejregård og omdøbte det til Ledreborg efter at have revet Lejregård ned og bygget et nyt. I 1741 blev der lavet en speciel forklaring og beskrivelse over enhver bondes tilstand. Her kan vi se at Jørgen Jensens besætning bestod af otte heste og et føl, en ko, to grise, tre får og to svin. Ved anmærkninger står: *"Denne mand vil stræbe, men kan ikke udkomme uden at hjælpes med laane byg"*. Jørgen Jensen er den eneste af bønderne i Lejre, som behøver lånesæd. De andre *"hytter sig selv"*.

Det kunne tyde på, at det ikke går så godt for ham.

Men det gik heller ikke i længden. I 1749 kunne Johan Ludvig Holstein ikke længere betro ham gården *"formedelst armod samt restancer"*. Han havde nok fået mange chancer i de otte år, der var gået siden beskrivelsen, hvor han måtte hjælpes. Jørgen Jensen bliver herefter husmand og overtager huset Orehøjvej 24, hvor hans mor sidder som enke.

Det blev **Olle Pedersen** (1719-

1774), som overtog fæstet på gården. Han blev stamfader til en lang række fæstere på Kongsgården. Og i dag bor 7., 8. og 9. generation stadig i Gl. Lejre.

Med mangel på kirkebøger får vi dog her lidt hjælp. I 1755 bliver der lavet en synsforretning af Ledreborgs gårde, og her bliver gården beskrevet, og vi får at vide, hvor mange sønner han har med navn og alder. Men stadig intet om kone og døtre. Men da der jo som nævnt ikke er kirkebøger før 1800, skal vi være glade for lidt. Vi får at vide, at han har to sønner, Hans på fire år og Anders på to år.

Synsforretningen gentager sig i 1765, hvor det stadig er Olle Pedersen, som er der. Han har stadig to sønner, Hans, som nu er 13 år, og Rasmus på ni år. Men ingen Anders, som må være død eller ude at tjene.

I 1771 er den første folketælling eller rettere en efterretning af Oeder [som indeholder oplysninger om ægtepar, enkemænd og enker, red]. Her er der heller ikke megen hjælp at hente mht. familie. Vi får dog at vide, at Olle Pedersen er fæstebonde, 52 år og i første ægteskab. Hans kone er ligeledes i første ægteskab og 50 år gammel, men noget navn, det får vi

ikke. Navnet får vi først ved skiftet efter deres død, hun hedder Karen Andersdatter (1721-1774). Skifteforretningen er dateret 12. januar 1774 og er efter begge, altså må de være døde omkring årsskiftet 1773/74. Til gengæld får vi en nøje beskrivelse af, hvad der befinder sig på gården, både af inventar og besætning. Og besætningen var noget større end i Jørgen Jensens tid. Nu var der ti heste, syv kvæg, seksten får, fire gæs, femten høns og femten svin. Vi får også at vide, hvad de har af børn og kan se, at den Anders, der ikke var der i 1765, er død, men til gengæld er der kommet en ny Anders, og der er to døtre (udførligt skifte kan ses i mappen "Kirsten Nielsen slægt", der ligger i Kaffestuen på Gl. Kongsgård).

Ledreborg havde fået arvefæste, dvs. gården gik i arv fra far til en søn, og det blev den ældste søn, Hans, som overtog fæstet.

Hans Olsen (1752-1779) og hans kone, Sidse Rasmusdatter, får dog ikke lang tid på Kongsgården. De lider samme skæbne som hans forældre og dør med kort tids mellemrum i 1779, efterladende sig to små børn, Karen på fire år og Ole på to år. Og her kan arveskifte så ikke komme i

spil – og dog. Man så på, hvad han havde af brødre. Han havde to, den ældste krøbling og den anden for ung, så det var ikke en mulighed. Hans ældste søster var gift med en gårdmand i Helvigmagle i Glim sogn. Tilbage var hans søster, Lisbeth Olsdatter på 20 år, som tjente hos søsteren og svogeren i Helvigmagle. Hvis man kunne få hende gift, kunne hun være et emne, eller rettere hendes tilkommende.

Over for Kongsgården lå Fredshøj, og der var fire sønner. Den ene havde fæstet Mysselhøjgård og den anden en gård i Herslev. Tilbage var Peder og Jacob, hvoraf en ene skulle overtage faderens gård. Peder Jensen var den ældste, 27 år gammel, og kasseret som soldat, så han var moden til at fæste en gård.

Her er vi så heldige, for Lisbeth (1759-1838) boede jo i Glim, og hun blev gift med Peder (1752-1810) i Glim kirke (som har kirkebøger tilbage til 1745).

Peder Jensen fik fæstebrev 18. december 1779, men det var på visse betingelser ud over de sædvanlige: *"Siden Fæsteren imodtager hans Formands Boe, og ægter hans Søster, saa forbindes de i Forældrenes Sted at opdrage den forrige*

Beboers Hans Olesens smaae Børn uden Betaling, efter hans ved Skiftet gjorde Declaration; ligesaa underholder han Hans Olesens 2de Brødre, den første som er en Krøbling paa Livs tiid, saa han ikke skal faa nødig at betle, og den anden der endnu er ung indtil han kan fortiene sit Brød”.

Men havde vi ikke fået Lisbeth Olsdatters navn ved vielsen, havde vi fået det ved det første fyldestgørende folketælling i 1787. Og igen i 1788 ved Stavnsbåndets ophævelse. I den forbindelse byggede de nemlig bislaget til stuehuset, hvor der oven over døren er inskriptionen: ”Dette har Peder Jensen og Lisbeth Olsdatter sat i 1788”. En kvindes navn på et hus var ikke noget, man så hver dag!

Peder og Lisbeth fik fem børn, tre piger og en dreng. Den ældste dreng døde maj 1810, ca. tre måneder før faderen. Der var kokoppeepidemi på egnen, hvor mange mænd bukkede under for sygdommen. Kvinderne

Inskriptionen over bislaget

var vant til at malke og blev på den måde immune over for kokopper. Lisbeth Olsdatter giftede sig ikke igen, hun sad som enke på gården i 28 år og døde i 1838.

Det blev den yngste søn, **Niels Pedersen** (1797-1858), som overtog gården. Og med kirkebøger kan vi nu rigtig følge med i slægten. Niels Pedersen blev gift med Abelone Olsdatter, som var født på Søndergård i Allerslev. De fik otte børn, hvoraf de to ældste døde hhv. syv og én måned gamle. Den tredje døde elleve år gammel. Tilbage var to drenge og tre piger. Den ene datter, Anne Kirstine Nielsdatter, blev gift med mølleforpagter Niels Jensen på Dellinge mølle. De to andre døtre var ugifte ligesom den ene søn, Peder Nielsen, som skulle overtage Kongsgården.

Niels Pedersen er vi stødt på nogle gange i politiprotokollen. Første gang i forbindelse med et hønsetyveri, som er emnet for årets teaterstykke på åbningsdagen på Gl. Kongsgård. Anden gang er i forbindelse med en ikke helt lovligt holdt fest og tredje gang i forbindelse med fundet af Lejreskatten.

Niels Pedersen dør i 1858, og Abelone Olsdatter gifter sig ikke igen.

Som nævnt var det **Peder Nielsen** (1837-1923), som skulle overtage gården. Det gjorde han i 1872, og det er i den forbindelse, vi første gang støder på navnet Kongsgården. Peder boede på gården sammen med sin søster Lisbeth (1840-1918).

Peders lillebror, **Ole Nielsen** (1843-1911), ville gerne blive i Lejre, og af greven på Ledreborg fik han lov til at opføre en gård på Overdrevet mod Gevninge, Overdrevsgården. Han giftede sig med Bodil Kirstine Christensen (1848-1889) fra Kisserup.

Ole og Bodil fik syv børn, hvoraf to drenge var dødfødte. Tilbage var en søn og fire døtre. Da Peder Nielsen ikke havde børn, var det meningen, at sønnen **Hans Peder Nielsen** (1877-1924) skulle overtage Kongsgården efter sin onkel. Men Hans Pe-

der var ikke så begejstret for at overtage Kongsgården. Han var jo opvokset på en nyopført gård med datidens moderne indretning, og Kongsgården var jo gammel. Så han søgte greven på Ledreborg om tilladelse til at bygge en ny gård på Kongsgårdens jord. Det fik han, og der blev bygget en ny gård skråt over for den gamle, Ny Kongsgård, i 1912. Derefter kom den gamle til at hedde Gl. Kongsgård. Fasteren og onklen blev boende på den gamle, indtil fasteren døde i 1918, og onklen flyttede over på den nye gård. Længerne fra den gamle gård blev revet ned og genbrugt på den nye gård. Hans Peder havde en søster, Kirsten Ane Marie Nielsen (1880-1959). Hun kom meget hos sin faster og onkel på Kongsgården og betegnede gården som sin slægts hjem.

Kirsten Nielsen og Gl. Kongsgård.

Kirsten Nielsen købte i 1914 et lille husmandssted på seks tønder land på Assingløse mark, men overtog det først i foråret 1915. I foråret 1921 rejste hun fra Assingløse ud i det uvisse og opholdt sig skiftevis hos sine søskende.

Da hendes elskede bror Hans Peder

Peder Nielsen i døren i Bislaget. (Foto: Lejrearkiverne)

døde i 1924, kunne hun ikke få tanker væk fra Lejre og en dag slog en tanke ned i hende: ”*Jeg vil bo i det gamle stuehus*”.

Kirsten Nielsen gik til greven (Josef Ignatius Maria Holstein) på Ledreborg som så mange før i sin familie og søgte om tilladelse til at flytte ind i stuehuset. Hun fik et ja og omdannede Gl. Kongsgård til et slægts-hjem og et minde over sjællandsk bondekultur. Hun hentede ting hjem fra sine søskende til huset. Hun boede også selv i huset.

I 1925 åbnede hun hjemmet for offentligheden. Hun tjente penge på entréen, 50 øre for voksne og 25 øre for børn, og solgte desuden frugt og bær fra haven.

I 1931 skrev hun bogen ”Mit Gamle Hjem”, en erindringsbog om hendes slægt på Kongsgården og hendes opvækst på Overdrevsgården. Bogen blev for nogle år siden genudgivet af Lejre Museum og Lejre Museumsforening. (Kan købes på Gl. Kongsgård for 25 kr.)

Kirsten Nielsen døde på sin elskede Gl. Kongsgård den 28. december 1959.

Gl. Kongsgård 1926 (foto: Lejrearkiverne)

Gl. Kongsgårds beboere fra 1960 til i dag.

Efter Kirsten Niensens død videreførte Knud Holstein museet, og der blev ansat kustoder. De første år var der

Kirsten Nielsen 1950

skiftende kustoder, indtil Valborg Jensen og hendes mand flyttede ind i midten af 1960'erne. Hendes mand døde året efter, men Valborg blev boende til sin død i 1994.

I 1988 købte Lejre kommune Gl. Kongsgård af Knud Holstein og overdrog den til den nyligt dannede institution Gl. Kongsgårds venner, i dag Lejre Museumsforening.

I 1990 begyndte anlæggelsen af haven under ledelse af Gudrun Reich, som havde haft fat i gamle tegninger og beskrivelser.

Gudrun Reich med Kongsgårdens berømte Bulmeurt, 1996

Knud Holstein løfter sten, mens Hans Kongsgård ser på. 1993

Et af de første projekter - ud over haven - var at få markeret den gamle gårds længer med syldsten, så man kan få en fornemmelse af, hvordan den engang har set ud. Der blev indkaldt til hoveri, og heldigvis dukkede der mange op, også Knud Holstein.

Efter Valborgs død i 1994 blev også huset overladt til pasning af de frivillige. Så Haveholdet blev ikke kun et havehold, men også et hushold.

I 2010 åbnede en café. Hvert år åbner vi første søndag i juni med masser af boder, håndværk, teater, sjov for børnene og forplejning i form af flæskestegssandwich, øl, vand, kaffe, te og kage. Ikke at forglemme dejlig levende musik.

I dag er vi 15 frivillige, som passer hus, have og café. For et par år siden genoptog vi hoveridagen, da der er

meget at lave i foråret for ”os gamle koner + 1 mand”. Til gengæld for arbejde giver vi mad og drikke.

Vi er godt i gang med at forberede åbningsdagen den 1. juni kl. 11-16, hvor vi så også vil markere, at det i år er 100 år siden, Kirsten Nielsen åbnede museet. Dengang tog hun en beskeden entré. I dag er det gratis at se museet, man betaler kun for kaffe og kage.

Lejre Museumsforening markerer

100 året med et foto af Gl. Kongsgård på årets medlemskort.

Kom og vær med til at fejre 100-års jubilæet med os den 1. juni.

Kilder:

Ledreborg gods: Fæstebreve, skifter og synsforretninger.

Kirsten Nielsen: Mit Gamle Hjem.

Fotos: Hvor intet andet er nævnt, er de i privat eje.

For hurtig kommunikation og for at spare jeres foreninger for penge, send venligst jeres mailadresser til:

LHF: agnetevibholt@gmail.com

HBH: lokalhistoriehbh@outlook.com

LMF: kask@newmail.dk

TMV: tadremoellesvenner@gmail.com

Næste deadline for bidrag er den 15. august 2025.

Bidrag modtages gerne efter aftale med redaktionsudvalget.

Lethrica udgives to gange om året. Bladet forventes at være uddelt til alle henholdsvis den 1. april og den 1. oktober.

Adresser på mødesteder:

Kirke Hyllinge Bibliotek, Bygaden 53, 4070 Kirke Hyllinge

Ejby Forsamlingshus, Ejbyvej 60, 4070 Kirke Hyllinge

Domus Felix, Bygaden 20, 4320 Lejre

Hvalsø Kulturhus, Skolevej 12, 4330 Hvalsø

Gundestedgård, Gundestedvej 40, 4330 Hvalsø

JOHANNE I TØRVEHUSET

Af Eva Nielsen

En kold novemberdag i 1857 ankom en flok mænd til fattighuset i Kastholm, Osager. Huset var ikke bygget som fattighus, men det blev brugt til at huse nogle af sognets fattiglemmer. Det blev bestyret af forstanderne for Osted-Allerslev sogns fattigkommission, og det var dem, der nu kom for at undersøge tørvehuset for enden af fattighuset. Det var ikke for at se, om der var nok tørv eller brænde her. De skulle derimod vurdere, om tørvehuset kunne indrettes som bolig for en fattig kvinde og hendes børn i alderen et, fire og otte år!

Det lyder helt utroligt, men sådan blev det!

Fattigkommissionen sørgede for indretningen, en seng og en kakkellovn, og så flyttede Johanne Sørensen ind. Johanne var godt kendt med de fattiges forhold, for hun havde boet med sin mor og søskende i fattighuset i

Kirke Syv efter hendes fars død i 1831.

Jeg fandt historien om tørvehuset i Osted-Allerslev sogns fattigprotokol, og ved at læse både bagud og fremad i protokollen fik jeg stykket Johannes historie sammen. Den er nok ikke så forskellig fra andre fattiglemmers, men er et godt eksempel på de forhold, fattigfolk levede under i 1800 tallet.

Johanne var højgravid, da hun i maj 1846 blev gift med daglejer Bendt Hansen fra Tokkerup. De fik to børn mere, og familien flyttede lidt rundt, indtil de i 1853 boede i Kr. Syv som fattige indsiddere. En oktoberdag sendte Johannes mand hende hen til præsten for at klage sin nød, fordi de ikke kunne betale huslejen for næste halvår. De frygtede selvfølgelig at blive husvilde, men fattigkassen betalte de seks rigsdaler til huslejen. Bendt Hansen var født i Tokkerup, og derfor var familien forsørgelsesberettiget i Osted-Allerslev sogn, uanset hvor de boede. De følgende 45 år modtog Johanne fattighjælp i en eller anden form. Hjælpen kunne bestå af penge til husleje, til rugbrød fra Osted Kro,

tørv, brænde eller nogle skæpper byg. Fattiglemmer skulle arbejde det, de kunne, så de selv kunne tjene lidt. Det var derfor kun 'i trang', de fik ekstra hjælp. Det lader til, at Johanne stort set selv kunne sørge for mad og tøj til familien.

Bendt Hansen var syg i foråret 1855, og hans kone fik to rigsdaler i hjælp fra fattigkassen. Samtidig fik han selv et lån på ti rigsdaler til værktøj og træ. De penge skulle tilbagebetales, men det fik han aldrig gjort. Han stak imidlertid af fra sin familie, og Johanne måtte flytte med sine børn. Jeg vidste jo, at hun flyttede til Osted sogn, men hvortil og hvornår? Børnene gik i Osted skole, og jeg gennemgik forsømmelseslisterne for skolen, hvor de nok ville være med. Der fandt jeg ganske rigtigt Jens i yngste klasse i januar-februar 1856, hvor han forsømte skolen fire dage ud af de 16 skoledage, men da flere af disse var 'snedage', blev mulkten (bøde for forsømmelse) eftergivet. Jens stod som *'søn af Bendt Hansens kone, Kirkeskovhuset'*.

Kort efter blev de flyttet til Bonde-skovhuset. Dette hus var blevet ledigt, og efter at man havde fået tilladelse fra Vibygaard Gods, kunne Jo-

hanne og børnene flytte derud i foråret 1856. Bendt Hansen blev nu eftersøgt, fordi han jo skulle betale til sin families underhold. Han blev fundet året efter i Valby, men mens han havde været væk, havde Johanne haft en 'løsgænger' boende, og ham ventede hun nu barn med. Det blev Bendt Hansen meget forarget over, men dog ikke mere, end at han forsøgte at udnytte situationen til sin egen fordel.

Kort før barnets fødsel i sommeren 1856 mødte han op i sognerådet og erklærede, at han skam havde tilgivet sin kone, og at han ville flytte hele familien til Valby og sørge for dem der. Dog på den betingelse, at han fik 20 rigsdaler om året for konens *'i hor avlede barn'*.

Alternativt tilbød han at tage den ældste søn på ti år med til Valby, mens de to andre børn skulle blive hos Johanne.

Fattigkommissionen gik med på hans første forslag, men han kom aldrig og hentede familien, og betalte heller ikke noget til dem. Vi kan næsten høre kommissionen sukke, da de skrev i protokollen, at man nok heller ikke skulle forvente mere af ham. Johanne kunne åbenbart ikke blive boende i

Bondeskovhuset, og det var så derfor, man fandt på, at fattighusets tørvehus kunne indrettes til hende og de fire børn.

Johanne i fattighuset.

Ved eftersyn af fattighuset i foråret 1858 besluttede man, at Johannes 'bolig' skulle sættes i stand med spækning og klining efter vinteren. Det tilbød Johanne at gøre selv, bare hun fik leveret et vognlæs ler. Så hun har været en sej kone.

Ved samme lejlighed blev der sandelig også indkøbt et nyt loftsbræt, som hun dog ikke selv skulle sætte op.

I januar 1860 døde datteren Kirsten på knap syv år, og kort efter besluttede sognerådet koldt og kynisk, at *'almissen til Bendt Hansens kone i Osager nedsættes, da hun har mistet et barn'*

Senere samme år vendte hendes mand af en eller anden grund, og særdeles uventet, tilbage til familien, men det hjalp desværre ikke på økonomien. Tværtimod så blev der født endnu et barn i huset, og fattighjælpen blev igen sat op. Den blev altid bevilget til 'Bendt Hansens kone', selvom manden boede hos dem. Man har nok frygtet, at han formøblede det hele. Da han døde i 1863, hed

Johanne 'Bendt Hansens enke', men aldrig 'Johanne Sørensen'.

Efter mandens død blev Johannes få ejendele registreret af fattigkommissionen: et bord, to stole, et sengested, en dyne, en pude, et par lagner, en kakkelovn og en kaffekedel.

Ved folketællingen 1870 boede Johanne og sønnen Hans stadig i 'kommunehuset', som fattighuset nu hed. I huset boede også en familie med fire børn og to ældre enker. Et andet sted i Kastholm lå der et 'indsidderhus' med tre familier med i alt elleve børn plus to enker. Der blev ikke ruttet med pladsen dengang.

I 1871 lå Johanne på sygehuset, og sønnen blev anbragt hos Hans Hansen i Osted for en rigsdaler. Man kunne nok have forventet, at drengen kunne bo der gratis, men sådan var det ikke dengang.

Efter opholdet på sygehuset flottede sognerådet sig og bekostede en kakkelovn og nyt sengehalm til Johanne!

Johannes mange flytninger derefter.

I foråret 1873 blev der en stue ledig hos Jens Nielsen i Hulegaard mellem Allerslev og Kisserup. Johanne og

Hans flyttede ind, men glæden varede kun kort. Efter et halvt år blev de alle sagt op, fordi huset skulle bruges som logi for arbejderne ved den ny jernbane til Kalundborg. Jens Nielsen blev sendt tilbage til sin fødekommune, og Johanne flyttede tilbage til fattighuset i Osager.

I 1874 blev der opført et nyt, stort fattighus i Osted, men Johanne blev boende i Osager.

I 1876 fødte Johannes ugifte datter, Margrethe, en dreng, som Johanne fik i pleje. Faderen betalte ikke for

det, så fattigkassen betalte 'børnepengene' på 25 kr. pr. halvår. De penge har nok hjulpet lidt på økonomien for Johanne.

Margrethe blev gift med Christian i 1879, og så fik hun sin søn hjem.

Johanne flyttede omsider til det nyere fattighus i Osted, hvor hun boede ved folketællingen 1880.

Fra 1. januar 1883 fik Johanne sat sin almisse op med 20 kr. i kvartalet. Og i 1887 fik hun bevilget nyt sengehalm.

Johanne fik, ligesom de øvrige fattige,

Huset på Byvejen i Osted. Det fungerede som fattighus fra 1874 til o. 1918

brænde leveret. De fik to læs vinterbrænde og et læs sommerbrænde, og *'i strenge vintre noget ekstra.'*

Nu gik der imidlertid rygter om, at Johannes svoger fik noget af brændet, og at hun derfor havde fået mere, end hun havde brug for. Det var jo alvorligt! Man satte en undersøgelse i gang, men fandt ingen beviser, så sagen bortfaldt.

I 1891 blev Johanne indlagt på sygehuset p.g.a. en øjensygdom, og da hun kom hjem, blev der ansat en plejerske til hende. Nu tror jeg, familien så en mulighed for lidt ekstra indtægt, hvis de overtog plejen af hende. Eller var det en pludselig opstået omsorg for moderen, der fik dem til

at reagere?

I hvert fald tilbød datteren Ane Marie, gift med en fyrbøder ved Roskilde Station, som den første at *'modtage hende til ophold og pleje'* for 160 kr. om året, og det blev bevilget. Johannes øjne var stadig dårlige, så hun skulle opereres på en klinik. Fyrbøderen bad sognerådet om at betale halvdelen af udgifterne, hvad de også gjorde. Det drejede sig om 20 kr., men desværre viste det sig, at fyrbøderen havde brugt pengene selv, og han måtte nødtvungent betale dem tilbage. Det skete i to rater og først efter flere opfordringer og advarsel om sagsanlæg.

Pengene var åbenbart små hos Johan-

Ørsted fattiggård, senere alderdomshjem og plejecenter

nes døtre, og i de følgende år kappedes de om, hvem der skulle have hende boende mod betaling, naturligvis.

Datteren Margrethe, som var gift med en arbejdsmand, ville gerne have hende boende, men til en højere plejeløn, så Johanne blev boende hos fyrbøderens lidt endnu. Johanne var slemt plaget af gigtfeber, men da det blev forår i 1893, flyttede hun hen hos Margrethe. Kort tid efter klagede Ane Marie over, at Margrethe ikke behandlede moderen godt, og at hun efterlod hende alene, mens hun selv gik på arbejde. Margrethe havde på det tidspunkt seks små børn og var gravid med sit syvende barn, så man fatter ikke, hvis hun også skulle kunne gå på arbejde. Men måske var det muligt, hvis hendes mor var hjemme hos de mange små børn.

Efter den klage flyttede Johanne tilbage til Ane Marie og fyrbøderen. De havde også en stor børneflokk, så det var nok praktisk at have Johanne boende. I løbet af julen 1897 var det slut med omsorgen for moderen fra Ane Maries side. Den 28. december meddelte hun sognerådet, at hun ikke kunne have sin mor boende længere, så hun anmodede dem om *'hurtigst muligt at lade hende afhente'*!

Hvor skulle man nu anbringe den gamle kone?

Man fandt ud af, at der var ledig plads på fattiggården i Ørsted, så det blev vedtaget at anbringe hende der fra 15. april 1898.

Jeg skulle jo lige tjekke, om der virkelig var plads til hende derude, og det viste sig, at der i 1890-1901 boede omtrent 50 fattiglemmer på Ørsted Fattiggård, men i 1880 det dobbelte! Og da jeg nu var 'på fattiggården' i 1890, opdagede jeg en mand ved navn Gustav Emil Carlsen. Han var søn af en meget kolerisk lærer og kirkesanger i Allerslev. Gustav havde været købmand og cigarmager, men sad nu som fattiglem her. Han blev anbragt der i 1876 og boede der til sin død i 1891.

Det var et sidespring, og dem bliver man jo nemt optaget af, når man læser de gamle protokoller.

Tilbage til Johanne, som måtte fejre julen 1898 på fattiggården. Nytårsaften tilbød datteren Margrethe at tage sin mor til sig igen for den sædvanlige plejeløn på 40 kr. i kvartalet.

Johannes søn, Jens, som boede i Roskilde, var ellers pludselig kommet på banen og havde tilbudt, at han gerne ville have sin mor boende for den

sædvanlige plejeløn. Men den gik ikke, for Johanne, som det hele jo drejede sig om, ville hellere bo hos Margrethe igen, og det fik hun lov til.

Margrethe og Christian boede nu i Ringstedgade i Roskilde, og her døde Johanne 2. juledag 1900, 79 år gammel.

Efter begravelsen viste Magrethes mand sig utrolig smålig. Han mente nemlig, at sognerådet burde betale ham 22 kr. 'som erstatning for slid på de sengeklæder, som han har forsynet hende med'. Det blev det eneste krav angående Johanne, som sognerådet afslog med det samme!

Jeg talte op, hvor mange gange Johanne flyttede, og det blev til hele 19 gange. Det var faktisk kun den sidste gang, hun selv bestemte, hvor hun ville bo.

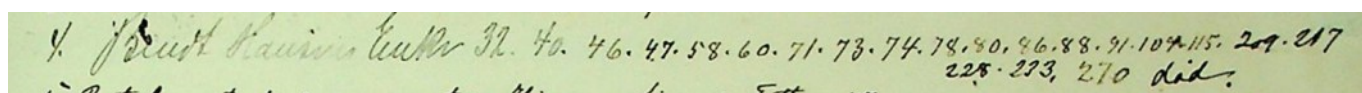
Jeg synes, Johanne var en gæv kone, selvom hun var fattig og 'på sognet' det meste af sit liv, og alle fire børn klarede sig godt.

Kilder:

Kirkebøger, folketællinger, Osted skoles protokoller.

Osted-Allerslev sogns fattigprotokol, med henvisning til de sider, der omhandler Johanne.

Fotokopi fra Ramsø- og Gundsøegnens Lokalhistoriske Arkiv.

De sider, der omhandler Johanne

Gl. Kongsgård:

En lørdag eller søndag i maj: Hoveridag. Nærmere besked kommer.

11. maj: Fortsættelse af Byvandringen i Gl. Lejre.

Se museets hjemmeside.

1. juni kl. 11-16: Åbning af Gl. Kongsgård.

Torsdage og søndage i juni, juli og august kl. 11-16: Bondestuerne og caféen er åbne.

LEJRE MUSEUMSFORENING

Formand: Hans Kongsgaard Nielsen, E-mail: hans@kongsg.dk
 Hjemmeside: <https://www.lejremuseum.dk/museumsforening>

Oplev udstillingen "Pragthjelmene fra Lejre" på Lejre Museum i 2025

I foråret 2024 besøgte en gruppe metaldetektorarkæologer en mark ved Lillebro, blot få hundrede meter sydvest for kongehallerne i Lejre. Gennem de seneste år har dette område budt på interessante fund fra særligt yngre germansk jernalder - men denne dag skulle blive særlig bemærkelsesværdig. Først dukkede ét stykke op, så et til. Fundet viste sig at være en spektakulær, forgyldt øjenbrynsbue fra en pragthjelm - et fund, der ikke kun er det mest opsigtsvækkende hjelmfund fra jernalderen i Danmark, men også et yderst sjældent eksempel på en hjelm fra 700-tallet i hele Skandinavien. I 2025 kan du opleve Lillebro-hjelmen på Lejre Museum i en spotudstilling. Hjelmen udstilles i hele åbningssæsonen fra 1. april – 1. november

Storværk om Lejre er ude nu

Et årelangt, tværnordisk forskningsprojekt er kulmineret i den storslåe-

de bog: "Viking Dynasties: The Royal Families of Lejre and Uppsala Between Archaeology and Text", som er til salg på ROMUs webshop og i museumsbutikken på Lejre Museum. Dette imponerende værk er resultatet af et samarbejde mellem danske og svenske historikere, sagsforskere og arkæologer fra Nationalmuseet, Uppsala Universitet og ROMU. Sammen undersøger de de mytiske og faktiske kongesæder i Lejre og Uppsala i yngre jernalder og vikingetid. Begge steder er berømte for deres storslåede halkomplekser, imponerende fund og sagnkongeslægter: Ynglingerne i Uppsala og Skjoldungerne i Lejre.

ARRANGEMENTER I FORÅR OG SOMMER

Billetter til foredragene og byvandringen kan købes på Billetto. Foredragene er gratis for medlemmer af Lejre Museumsforening, men kræver tilmelding på Billetto.

Foredrag: Danernes oprindelse

I de dramatiske århundreder, hvor

Rom mistede grebet om sine provinser, og hvor hunner-krigernes heste tordnede ind over Europas stepper, samlede en ny magt sig i det sydlige Skandinavien. Gamle skikke blev forkastet, tidligere herskere blev knust, og nye haller rejste sig, blandt andet i Lejre. Danerne var kommet til magten. Hvem var de, hvordan gik det til, og hvad har danerne at gøre med os i dag? Tag med forfatter og historiker Anders Lundt Hansen på en rejse gennem tiden til dengang, da legenderne blev født og Europas form blev støbt.

Tid: 30. april kl. 19.00-21.00.

Pris: 90 kr. (+ billetgebyr).

Sted: Lejre Museum, Orehøjvej 4B, 4320 Lejre.

Byvandring i Gl. Lejre

Kom med, når Lejre Museum og Lejre Museumsforening inviterer på byvandring i Gl. Lejre søndag d. 11. maj kl. 13:30. Eva Nielsen og Vivian Møller, der begge er frivillige ved Lejre Arkiv, vil denne forårsdag guide os langs Orehøjvej og fortælle om de spændende livshistorier, som bygningerne bærer på. Vi starter ved Gl. Kongsgaard på Orehøjvej 12, der i år markerer sit 100-års jubilæum

som museum. Herfra går turen videre mod Orehøjvej 24, og undervejs hører vi om nogle af beboerne i 1850'erne: en genstridig husmand, mystiske dødsfald, et hittebarn, en skrædder, et fattiglem og en længere slægtshistorie. Vi afslutter byvandringen tilbage på Gl. Kongsgaard, hvor der serveres kaffe og kage med mulighed for at stille spørgsmål.

Tid: 11. maj 2025 kl. 13:30-15:00.

Pris: 50 kr. inklusive kaffe og kage.

Sted: Vi mødes på parkeringspladsen foran Lejre Museum, Orehøjvej 4b, 4320 Lejre.

Foredrag: På sporet af den gyldne tid

Germansk jernalder (ca. 400-800 e.v.t) var en tid præget af store forandringer i både Europa og Skandinavien. Vi kan spore videreførelsen af sprog, identiteter og traditioner fra yngre romersk jernalder, samtidig med at nye magtstrukturer og elitesamfund opstod – især fra 500-tallet. Også religionen var under forandring. Lejre Museum inviterer til et spændende foredrag med Laurine Albris, der er ph.d. i arkæolog og post.doc. ved Nationalmuseet. Hun vil gøre os klogere på, hvordan ar-

kæologi og stednavne afslører både kontinuitet og forandring i religion, magtstrukturer og traditioner i den periode, hvor kongesædet Lejre tog form.

Tid: 20. maj 2025, kl. 19.00-21.00.
Dørene åbner kl. 18:45.

Pris: 90 kr. (+ billetgebyr).

Sted: Lejre Museum, Orehøjvej 4B, 4320 Lejre.

Sæsonåbning på Gl. Kongsgaard

Vi starter – traditionen tro – sommeren ud med en festlig og historisk sæsonåbning på Gl. Kongsgaard. Søndag d. 1. juni fra 11-16 vil gården være fyldt med aktiviteter, musik, godt til ganen og hyggeligt samvær. I 2025 er det 100 år siden, at Gl. Kongsgård blev åbnet som mindestue for landbokulturen i Lejreområdet. Kirsten Nielsen, hvis familie havde boet på gården siden midten af 1700-tallet, flyttede i 1925 ind, indrettede stuehuset med sin slægts møbler og åbnede dørene for besøgende. Til årets sæsonåbning fejrer vi dette flotte jubilæum med ekstra festligheder!

Tid: 1. juni 2025, kl. 11.00-16.00.

Pris: Gratis

Sted: Gl. Kongsgaard, Orehøjvej 12, 4320 Lejre.

Grundlovsdag på Lejre Museum

Vær med, når Lejre Museum fejrer demokratiets dag ved skibssætningen med fællessang og grundlovstale. Hold øje med lokalpressen og Lejre Museums hjemmeside for det endelige program.

Tid: 5. juni 2025, kl. 10.00-11.00.

Pris: Gratis

Sted: Skibssætningen i Gl. Lejre

Historiske sommervandringer

Torsdage og søndage i juni, juli og august kan du gå med på gratis historiske vandreture i det naturskønne Lejre. Turene starter alle ved Lejre Museum og ledes af lokale og frivillige turguider, der fører dig forbi området's fortidsminder, gennem idylliske landsbyer og ad mondæne alléer, alt imens de deler ud af deres viden om lokalområdet. Turene er arrangeret af Lejre Museum i samarbejde med Lejre Museumsforening, Lejre Historiske Forening og lokale lods ejere. Hold øje med lokalpressen og Lejre Museums hjemmeside for det endelige program.

LEJRE HISTORISKE FORENING

Formand: Hans Jørgen Lych Larsen, Lønspjæld 15, 4320 Lejre

E-mail: lychlarsen@hotmail.com

Hjemmeside: www.lejre-historiske-forening.dk

Jørgen Olsen (1929-2025)

Jørgen Olsen har haft en meget stor betydning for formidlingen af Lejre-området historie. Han benyttede sig dygtigt af mange redskaber for at udbrede kendskabet til den lokale fortid; han var med til at sikre, at Gl. Kongsgård blev bevaret som et minde om et andet landbrugssamfund; han organiserede guidede ture i det historiske landskab; han var med til at etablere Skjoldungestiens første etape fra Lavringe Mose til Gl. Lejre.

Et af hans meget markante bidrag til formidlingen af egnens fortid var: “Museet uden vægge” projektet, hvis synlige udtryk stadig står rundt om som pæle med kortfattede tekster om steder af interesse i den gamle Lejre Kommune. Det var udtryk for en spændende nyskabelse inden for historieformidlingen.

Nu er der kommet et museum i Gl. Lejre, men “Museet uden vægge” er

Jørgen Olsen ved Hestebjerggaards indvielse i 2005. Foto Olav Sejerøe

stadig levende og befinder sig på prunkløse pæle rundt om i det historiske landskab i gamle Lejre Kommune. De opfordrer den forbipasserende til at standse op og læse den korte, præcise beskrivelse af et spor efter fortidens mennesker, så man ubesværet kan blive klogere på egnens fortid.

Et andet markant og blivende udtryk for hans engagement i lokalhistorien var hans indsats i forbindelse med

udarbejdelsen af bogen “Fra fæstegård til forstad, 26 ejerlav i 7 sogne i Lejre Kommune”. Bogen udkom i 2000. I den beskrives den daværende Lejre Kommunes 7 sognes historie, og den sættes ind i en større geografisk, administrativ og erhvervsmæssig sammenhæng. Til bogen var der knyttet en plancheudstilling, der blev udstillet i det daværende Lokalhistoriske Arkiv i Lejre. Bogen såvel som “Museet uden vægge” - skiltene er stadig meget nyttige redskaber for enhver, der ønsker at få et indblik i de 7 sognes fortid. Vi er meget taknemmelige for den indsats, som Jørgen Olsen gjorde i lokalhistoriens tjeneste.

Ære være Jørgen Olsens minde.

Lejre Historiske Forening ,
Hans Jørgen Lych Larsen
Formand

Engelske soldater, der kommer til Roskilde i befrielsesdagene 1945

Kommende arrangementer

Onsdag den 9. april kl. 19 i Felix: Befrielsen i Roskilde 5. maj 1945, foredrag ved Henrik Denmark, Roskilde, i anledning af 80 året for Befrielsen

Fredag den 23. maj
Udflugt til Sydsjælland og Møn med besøg på bl.a. Borreby herregård. Endelig dato, program og pris kommer senere.

De historiske foreningers bygningspræmieringsudvalg søger værdige kandidater til det kommende års bygningspræmiering.

Har du en oplagt kandidat, en gammel bygning, som er blevet særlig flot renoveret, så henvend dig til din historiske forening.

HISTORISK FORENING FOR BRAMSNÆS OG HVALSØ

Formand: Bjarne Holm, e-mail: lokalhistoriehbh@outlook.com

Hjemmeside: <http://historiskforeninghbh.dk>

Her i begyndelsen af det nye år er det tid at se tilbage på det forgangne år – og på det nye år, med hvad det vil bringe os.

For dem, som ikke hører eller læser beretningen fra generalforsamlingen, vil jeg her komme med en beskrivelse af året, der er gået i vores forening, og de nærmeste planer for året, der kommer.

Vi startede året med stiftende generalforsamling på Gundestedgård, hvor den nye bestyrelse blev valgt med repræsentanter for begge de gamle foreninger, og det var fint med den første generalforsamling i Gundestedgårds fine historiske rammer.

Begyndelsen var lidt vanskelig, da vores kasserer, Ole Knudsen, desværre blev syg. Men heldigvis havde Bramsnæs' gamle kasserer, Irene Petersen (som også havde været syg), fået det så meget bedre, at hun gerne ville hjælpe os og træde ind som vikar for Ole. Det har vi naturligvis været meget glade for, så stor tak til Irene for

hendes indsats. Ole har heldigvis fået det bedre, og jeg har også haft glæden af at være sammen med ham til møde i Museumsrådet.

Vores samarbejde med Lejre Arkiv og Lejre Historiske Forening er vi ligeledes glade for. Vi arbejder på en foredragsrække om begravelser og begravelsessteder igennem tiderne.

Dette emne kommer ud af vores kirkegårdsvandringer i Bramsnæs, hvor vi i år har haft to. Først i Kirke Sonnerup den 23. april med præsten, Birgit Svendsen, som nu er emerita og gerne deler ud af sin store viden om kirkens historie i Rye Sonnerup sogn. Vejret var dårligt, men turen rundt på kirkegården var fin, og kirken er en dejlig middelalderkirke, stadig i gammel stil og med en interessant historie, som Birgit Svendsen fortalte levende om.

Tirsdag den 3. september var vi i Kirke Hyllinge til kirkegårdsvandring, og det var en rigtig god oplevelse. Det er en meget smukt anlagt

kirkegård, hvor der er gjort meget for detaljerne og tænkt nyt i havearkitekturen. Kirken ligger smukt højt i terrænet, og indenfor er kirken fint restaureret, så det er en gammel middelalderkirke, der er fulgt med tiden indvendig. Stor tak til provst Lars Munck og graver Birthe Jørgensen for en rigtig god fremvisning.

Vores næste arrangement var også en fortsættelse af en af vores medlemmers aktive virke, nemlig Lars Kjørboes bogserie om Sæby. I bogen, der blev præsenteret tirsdag den 27. august ved en reception og foredrag i en stopfyldt Sæby Kirke, fortalte Lars Kjørboe om husene, beboerne og byens historie. Bogen blev også solgt til receptionen, og for interesserede er den stadig til salg i vores forenings bogsalg.

Den 9. september holdt Ole Christian Plum i Hvalsø Kulturhus et foredrag om Nordvestbanen i anledning af dens åbning for 150 år siden. Ole fortalte om banens oprettelse, driften gennem tiderne, stationer, forandringer, kort sagt alt om banen op til i dag.

Vi havde fredag den 13. september et bygningspræmieringsarrangement. I år blev det Degnehuset i Al-

lerslev, som ligger smukt i den gamle bydel. Et fint valg af vores udvalg for bygningsbevarelse.

Bestyrelsen har fået lavet et logo for foreningen, og det pryder blandt andet vores nye hjemmeside.

Vi har ved Flemming Damgårds hjælp fået lavet et revideret forslag til vedtægter, så de bliver nemmere at forstå og mere regelrette, og forhåbentlig er vedtægterne vedtaget på generalforsamlingen, når dette læses. Vi ser frem til, at 2025 bliver lige så godt, eller måske bedre – efterhånden som vi får arbejdet vores forening sammen til en ny enhed. Vi er godt i gang med det!

Bjarne Holm

Kommende arrangementer

Mandag den 7. april kl. 19.00 i Hvalsø Kulturhus : **“Fra regional stormagt til lilleputnation”**, Foredrag af Steen Ole Hedelund Jørgensen.

Tirsdag den 20. maj kl.19: **Kirkegårdsvandring** i Lyndby Kirke.

Lørdag den 14. juni kl. 13 - 14: **Rundvisning på Frihedsmuseet.**

Emne: Det, vi ikke taler om.

Kirkegårdsvandring i Kirke Sæby i august/september.

TADRE MØLLES VENNER

fmd: Jørgen Søgaard, e-mail: tadremoellesvenner@gmail.com

Hjemmeside: www.tadremoellesvenner.dk

”Siden sidst på Tadre Mølle”

Mange vigtige sportsbegivenheder og en lidt kold sommer indvirkede på de normalt velbesøgte sommermåneder med ca. 10% færre gæster.

Men efter en lidt ”tam” periode, som også har gjort sig gældende på andre kulturelle besøgssteder, kom der i løbet af efteråret atter gang i besøgstallet på Tadre Mølle.

I midten af september trak det årlige PLANTEMARKEDE mange til. Vejret meldte sommer og mange besøgende. Midtsjællandske Spillemande satte stemningen i vejret, og Anne-Grethes haver forsvandt næsten i de mange flotte boder med grøntsager, planter, frø og plantebaserede delikatesser. Flere fik så godt som udsolgt. En rigtig fin dag på møllen.

Efterårsferien viste sig endnu engang populær med ROMUs gode, gratis aktiviteter for alle børn hele ugen. Maja fra museet havde tilrettelagt en fin uge. Mange voksne deltog i værkstederne, og der var en god og afslappet stemning, hvor man gav sig tid. Også i Maries Café mærkede

man, at både voksne og børn holdt ferie sammen, ligesom stisystemerne blev benyttet flittigt – og det på trods af, at en del kom hjem med våde sokker.

Årets sidste begivenhed på Tadre Mølle var JULEMARKEDET med ca. 1200 gæster plus gratister, børn og medlemmer af Tadre Møllens Venner. Vejret var rimeligt, alle lokaler var fyldt op af boder med fint håndværk mm. Der var rigeligt til ganen i form af æbleskiver, pandekager, vaffler og gløgg, kaffe og te - samt gratis saft til det spiselige. Den gamle gårdnisse var gået på pension, men den slags er nye nisser obs på, så en ung nisse havde i løbet af året lagt sig til at sove i sengen på loftet. Han var dog lige så svær at lokke ud af fjerene som den gamle. Men med hjælp fra de mange børn lykkedes det at få ham på benene og få givet ham risengrød!

De problematiske P-forhold med så mange mennesker vil møllevennerne forsøge at løse fremover – evt. i samarbejde med myndighederne.

Fra julemarkedet. Foto: Povlsen Photography

I Maries Hus har vi i løbet af året fået installeret faste elradiatorer til afløsning for de strømslugende og udtjente flytbare – lavet med automatisk sluk.

Vi har heldigvis fået en del nye frivillige i både have, café og mølle. Nogle af ”de gamle” er stoppet eller er ikke så aktive mere pga. helbred mm.

HUSK GENERALFORSAMLING:
Søndag den 16. marts kl. 14, Østergade 1, Hvalsø, og **HUSK NYT MEDLEMSKORT!**

Om forårets aktiviteter på Tadre Mølle: Se ROMUs hjemmeside, opslag, annoncering og facebook.

Sæsonstart 1. maj!

VALBORGGAFTEN PÅ TADRE MØLLE

.I starten af det nye årtusind opstod tanken hos tidligere EGNSHISTORISK FORENING FOR HVALSØ/EHF, at TADRE MØLLE/TM ville være den ideelle ramme for at starte en gammel tradition på ny:
VALBORGGAFTEN den 30.april.

Historikken var hurtigt på plads, og det samme gjaldt aftale med TADRE

MØLLES VENNER/TMV, men så skulle der jo noget ”fyld” på.

Det blev til etablering af en majstang – en afbarket stamme i passende højde og drøjde - med beslag til montering af tre smedejernskranse, et nedgravet jernrør til placering mellem vognskur og ”møddings”-plads, så der var god plads til dans omkring stangen.

Herfra er der smuk udsigt over enge-
ne mod syd, møllehjulet kan både ses
og høres, og det gamle kastanjetræ
står hvert år med blomsterlys i kro-
nen. Finere kulisse fås ikke.

Alt genbruges år efter år – dog er
selve ”træet” blevet udskiftet én gang.
Alle, der har lyst til at deltage, indby-
des. Det er gratis at deltage, men
man opfordres til at tage grønt og
blomster med fra have, grøftekanter
og skov til udsmykning af stang og
kranse. Der er fælles pyntning med
de medbragte ting samt silkebånd, og
der startes gerne ned en topbuket.
Der kan købes mad og kage samt di-
verse drikkevarer hertil, eller man
kan medbringe sin egen madkurv. De
første år var der sandwich fra det lo-
kale forsamlingshus, men efterhån-
den blev det endnu mere lokalt, da
TMV tilbød salg af forplejning.
Højdepunktet var, når den flot pynte-
de majstang blev rejst ved hjælp af

træktovene. Der blev klappet, og
mørket blev sunget ud og lyset ind:

”Nu vi synge og danse vil, det er var-
me vi trænger til. Mørket siger farvel
og tak – lyset vender tilbage”.

Dengang vi startede, bestod under-
holdningen i fællessange, forårssange
og Valborgsange suppleret med spille-
mandsmusik og folkedans samt et
børnekor og voksenkor fra Kirke Så-
by med pianist. Det var festligt, hyg-
geligt og fornøjeligt – og som regel
dejligt forårsvejr. Musik og fællessang
samt dans holder ved, men desværre
stod folkedanserne af, og korene ek-
sisterer ikke mere. Kun én gang måt-

te noder og sangere vrides efter styrtregn, hvilket blev en oplevelse taget med godt humør.

Af og til troppede en nysgerrig hex op og drillede folk, så den gamle "gårdbo" måtte hentes for at dysse hendes temperament ned og prøve at fordrive hende. Det lykkedes at formilde ham med hexedrik og uldne sokker med motiv af giftige svampe samt løfte om, at hun ikke gjorde børnene fortræd. Så hun fik lov at blive.

HISTORIK:

Hvorafor kommer navnet VALBORG-AFTEN?

Valborg var en angelsaksisk kongedatter, der oprettede flere klostre i Tyskland. Efter sin død blev hun helgenkåret 1. maj 871, og hendes kiste overførtes til klosteret i Eichstett.

Begivenheden er markeret på en

PRIMSTAV med et flot udskåret MAJ-TRÆ. En primstav er en evighedskalender af træ med et hak for hver dag i året. Der er ingen yderligere indskrift, da folk jo ikke kunne læse.

Helgenaftenen stammer oprindeligt fra gammel hedensk blotfest/offerrøjtid. Man holdt sig vågen i større forsamlinger og tændte VILD ILD for ikke at blive overlistet af de underjordiske og andre farlige væsener som fx hexe, der jo var bange for ild. Det var farligt at være hjemme

og at være alene, så langt op i tiden var denne aften/nat vigtig i landbefolkningens fællesskab.

Det gik ofte lystigt for sig ved blussene – for lystigt - når ungdommen slog sig løs. ”Af 60 – 100 piger, der Valborgnat går i skoven, kommer knap 1/3 tilbage med æren i behold”! Blev en pige gravid ved den lejlighed, måtte hun ikke smykke sig ved sit senere bryllup, men skulle bære en halm/hø-krans på hovedet til spot og spe. Hun var GRÆSENKE – det gav god mening! Mord var heller ikke utænkeligt. I Merløse Herred slog MAJDRENGE i 1570 kirkeværgen ihjel – han var jo i kraft af sit job imod alle disse løjer og havde offentligt fordømt dem.

Ofte fandt løjerne sted med MAJTRÆ/STANG som samlingspunkt – specielt udvalgt til lejligheden.

Majtræet blev af de unge piger og drenge ført til byen under larm og jubel: DER RIDES SOMMER I BY. Her blev valgt en MAJGREVE, som valgte en MAJDRONNING/MAJBRUD. De to delte alle unge op i par, GADEBASSER og GADELAM, som så skulle følges ad og ”se hinanden an” til 1. maj året efter.

MAJTRÆET kunne dog være alt fra et nyudsprunget træ fra skoven, bytræet eller en majstang med kranse. Det var de unge piger, der pyntede med grønt, blomster og kulørte bånd, og alle bar blomsterkranse på hovedet.

Majstangen med kranse opfattedes som et fallossymbol, et frugtbarhedsymbol. Forårsfejringen var et urbehov for at markere livets begyndelse på ny – lys og grøde efter vinterens kulde, mørke og dødlignende stilhed. Månednavnet MAJ kommer fra frugtbarhedsgudinden MAJA.

Hvorfor så HEXE???

Jo, med forårets komme bliver disse væsener aktive, samler sig og planlægger rejsen til BLOKSBJERG til Sct. Hans!

Med forårshilsen fra hexen
Karin Gottfredsen

Kilder: Diverse skrifter om skikke, overtro og varsler i gamle dage samt avisartikler.

NYT FRA DEN SELVEJENDE INSTITUTION TADRE MØLLE (DSI - TM)

*Formand
Jørn Jensen*

På sidste bestyrelsesmøde besluttedes det at etablere en spang på trampestien i en længde på ca. 20 meter, da stien omkring Skyttebroen efterhånden står under vand det meste af året. Der søges om eksterne midler til finansieringen.

Renoveringen af Møllehusets tag og tagkonstruktion forventes påbegyndt til august og forventes afsluttet ca. 3 måneder senere. Det giver mulighed

for, at aktiviteterne omkring Møllehuset og Vandmøllen kan foregå uforstyrret i højsæsonen til glæde for møllens gæster. Renoveringen vil være afsluttet inden julemarkedet i december.

Lejre Kommune har bevilget 500.000 kr. til renoveringen samt stiller likviditet til rådighed i byggeperioden, da den eksterne finansiering først er på plads, når renoveringen er færdig og godkendt af fredningsmyndighederne. Lejre Kommunes støtte til projektet har været til stor opmuntring for DSI -TM og Tadre Mølles Venner.

ANNONCERING, TADRE MØLLES VENNER

Nye medlemmer og aktive frivillige: I løbet af sæsonen har nye, dejlige frivillige tilmeldt sig i både café, mølle, have og håndværk. Stor tak til jer! Men der er stadig plads til flere "flittige hænder". Har du selv lyst til at indgå som frivillig i et af møllens arbejdsdrag, eller kender du nogen, som vil prøve, så tilmeld jer gerne i caféen i åbningstiden eller på mailadressen:

tadremoellesvenner@gmail.com

Lethrica

Lethrica er tidsskrift og medlemsblad for de historiske foreninger i Bramsnæs, Hvalsø og Lejre samt Lejre Museumsforening og Tadre Mølles Venner. Arkiverne og museerne tilbydes en fast rubrik.

Lethrica betyder ”Noget om Lejre”, og bladet er oprindeligt en sammenlægning af Lejre Historiske Forenings blad *Lethrica* og *Nyt fra Egnshistorisk Forening* i Hvalsø.

Forsendelse: *Lethrica* tilsendes medlemmerne af de to historiske foreninger, Lejre Museumsforening og Tadre Mølles Venner samt Lejre Arkiv 1. april og 1. oktober.

Ved **manglende levering** rettes henvendelse til:

LHF: Agnete Vibholt
agnetevibholt@gmail.com

HBH: Irene Pedersen
lokalhistoriehbh@outlook.com

LMF: Kaare R. Skou
kask@newmail.dk

TMV: Connie Olsen
tadremoellesvenner@gmail.com

Redaktionsudvalg:

Ole Malling, Bjarne Holm, Hans Jørgen Lych Larsen, Karin Gottfredsen, Lilli Budtz, Søren Bo Bojesen.

Redaktion og layout:

Thyra Johannesen
thsj@mail.dk

FORENINGERNES KOMMENDE AR- RANGEMENTER

Søndag den 16. marts kl. 14, Østergade 1, Hvalsø:

Generalforsamling (TMV)

Mandag den 7. april kl. 19 i Hvalsø Kulturhus:

Foredrag: Fra regional stormagt til lilleput- nation (HBH og Arkivet)

Onsdag den 9. april kl. 19 i Felix:

Foredrag: Befrielsen i Roskilde 5. maj 1945 (LHF)

Onsdag den 30. april kl. 19-21 på Lejre Museum:

Foredrag: Danernes oprindelse (LMF)

Torsdag den 1. maj:

Sæsonstart på Tadre Mølle (TMV)

Søndag den 11. maj kl. 13-15:

Byvandring i Gl. Lejre (LMF)

Tirsdag den 20. maj kl. 19-21:

Foredrag: På sporet af den gyldne tid (LMF)

Tirsdag den 20. maj kl. 19:

Kirkegårdsvandring i Lyndby Kirke. (HBH)

Fredag den 23. maj:

Udflugt til Sydsjælland og Møn (LHF)

Søndag den 1. juni kl. 11-16:

Sæsonåbning på Gl. Kongsgaard (LMF)

Torsdag den 5. juni kl. 10-11:

Grundlovsdag på Lejre Museum (LMF)

Lørdag den 14. juni kl. 13 - 14:

Rundvisning på Frihedsmuseet (HBH)